

Kina-krisen rammer forskere

Forskningen i Kina peker mot himmelen, men det anstrengte forholdet mellom Norge og Kina forpurrer forskningssamarbeidet.

Side 12–17

NTNU – Det skapende universitet

Ved NTNU i Trondheim er den teknologiske kunnskapen i Norge samlet. I tillegg til teknologi og naturvitenskap har vi et rikt fagtilbud i samfunnsvitenskap, humanistiske fag, realfag, medisin, lærerutdanning, arkitektur og kunsthøgskolen. Samarbeid på tvers av faggransene gjør oss i stand til å tenke tanker ingen har tenkt før, og skape løsninger som forandrer hverdagen.

Prorektorer

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet søker tre prorektorer. Prorektorene har ansvar for hvert sitt område som til sammen dekker NTNUs primær oppgaver:

- **Prorektor for utdanning og læringskvalitet**
- **Prorektor for forskning**
- **Prorektor for nyskaping og eksterne relasjoner**

De rapporterer til rektor og utgjør NTNUs ledelse sammen med rektor, to direktører, 7 dekaner og en museumsdirektør. En av prorektorene vil bli utpekt til rektors stedfortreder.

Prorektorene skal stimulere til fremragende faglige resultater og til å skaffe institusjonens ressurser i nasjonal og internasjonal konkurranse.

Prorektorene disponerer hver sin stab, og har personansvar for sine staber. De kan trekke vekster på andre sentraladministrative staber ved behov. Prorektorene er ledere av rådgivende utvalg og matriser innenfor sine ansvarsområder.

Nærmere opplysninger om organisasjonen: <http://www.ntnu.no/adm>

Prorektor for utdanning og læringskvalitet har i tillegg ansvar for Studieavdelingen og NTNU Universitetsbiblioteket. Lederne av disse enhetene rapporterer derfor til prorektor.

Prorektorens viktigste oppgaver er følgende:

- bidra i å utvikle og implementere institusjonens overordnede strategi
- utvikle virksomheten innenfor sine ansvarsområder
- påse at det utøves god faglig ledelse med vekt på kvalitet
- sørge for velegnede teknisk-administrative tjenester innenfor sine ansvarsområder
- representere og posisjonere institusjon og fremme internt og eksternt samarbeid
- skape en positiv organisasjonskultur og stimulere til et produktivt og godt arbeidsmiljø

Vi søker prorektorer som:

- har høy vitenskapelig kompetanse innenfor et av NTNUs fagområder
- kan vise til omfattende og vellykket ledelse i store kunnskapsorganisasjoner
- har gode strategiske evner med et helhetlig blikk på organisasjonens virksomhet
- har innsikt i de krav som stilles til gode administrative tjenester
- har en motiverende og inkluderende lederstil preget av samarbeid og medvirkning
- har gode kommunikative evner og evne til å skape tillit
- har et bredt nettverk nasjonalt og internasjonalt

Prorektorene tilsettes på åremål for 4 år. Tiltredelse 1.8.2013. Stillingen lønnes etter avtale innenfor rammen for stilling som prorektor.

Konvolutten merkes «Prorektor»

Dekaner

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet søker dekaner til sine 7 fakultet.

Dekanene skal stimulere til fremragende faglige resultater, til at fakultetene skaffer seg ressurser i internasjonal konkurranse, tilbyr attraktive studier og rekrutterer talentfulle studenter og en høyt kompetent stab.

- **Fakultet for arkitektur og billedkunst**
- **Fakultet for ingeniørvitenskap og teknologi**
- **Det humanistiske fakultet**
- **Fakultet for informasjonsteknologi, matematikk og elektroteknikk**
- **Fakultet for naturvitenskap og teknologi**
- **Det medisinske fakultet**
- **Fakultet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse**

Fakultetene ved NTNU er store enheter med mellom 600 og 6.500 studenter, 180 til ca. 1200 ansatte og årlige budsjetter mellom 120 mill. og 870 mill. kroner. Enkelte av fakultetene har betydelig eksternt finansiert forskning. Fakultetene har ulike utfordringer. Dekanene har ansvar for den samlede virksomheten ved sine fakultet. De rapporterer til rektor og er en del av NTNUs lederteam.

Nærmere opplysninger om fakultetene finnes på <http://www.ntnu.no/faksent/>

Dekanenes viktigste oppgaver er følgende:

- lede og utvikle fakultetets virksomhet i tråd med NTNUs strategi
- delta i institusjonens strategiske arbeid og sørge for at fakultetet har oppdaterte strategier
- påse at det utøves god faglig ledelse med vekt på kvalitet i undervisning og forskning
- representere og posisjonere fakultet og institusjon og fremme internt og eksternt samarbeid
- skape en positiv organisasjonskultur og stimulere til et produktivt og godt arbeidsmiljø
- initiere og lede medvirkningsbaserte prosesser
- sørge for velegnede teknisk-administrative tjenester og for effektiv drift av fakultetet

Vi søker dekaner som:

- har høy vitenskapelig kompetanse innenfor et av fakultetets fagområder
- har en motiverende og inkluderende lederstil preget av samarbeid og medvirkning
- kan vise til omfattende og vellykket ledelse i store kunnskapsorganisasjoner
- har førstehåndsfaring med universitetets kjerneoppgaver
- besitter gode kommunikative evner og evne til å skape tillit og nettverk
- har god forståelse og evner å utvikle administrative tjenester tilpasset kjernevirksomheten

Dekanene tilsettes på åremål for 4 år. Tiltredelse 1.8.2013.

Stillingen lønnes etter avtale innenfor rammen for stilling som dekan (kode 1474).

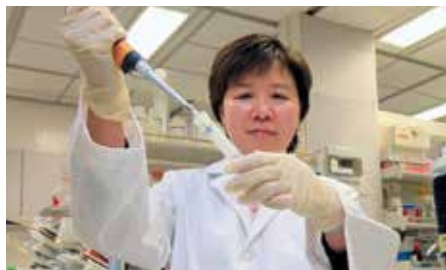
Konvolutten merkes «Dekanus og fakultetsbetegnelse»

Nærmere opplysninger hos påtroppende rektor Gunnar Bovim, tlf. 954 67 446/epost: gunnar.bovim@ntnu.no eller organisasjonsdirektør Ida Munkeby, tlf. 414 31 508/epost: ida.munkeby@ntnu.no.

Søknadsfrist 14.01.2013.

Søknad sendes NTNU v/organisasjonsdirektør Ida Munkeby, Høgskoleringen 1, 7491 Trondheim.

12: Norsk-kinesisk forskning i trøbbel

Betingelsene for samarbeid mellom norske og kinesiske forskere har blitt stadig dårligere etter at Liu Xiaobo fikk fredsprisen i 2010. Forskerne risikerer både visumtrøbbel og overvåking.

20: – Nobelprisfunnet et slumpetreff

– Jeg har alltid identifisert meg med Huckleberry Finn, en gutt fra enkel bakgrunn som nektet å føye seg etter regler og restriksjoner, sier Peter Agre, Nobelprisvinner i kjemi.

24: Medieyndlingen Knut

Hva var det med isbjørnungen Knut, den lille storsjarmøren fra dyrehagen i Berlin? Nå er all medieoppmerksomheten rundt ham viet en egen doktoravhandling.

4: En av fem i midlertidig stilling

– Vi er tilbake på 2010-nivå. Da var alle enige om at noe måtte gjøres med den høye midlertidigheten, sier Jon Iddeng i Forskerforbundet.

5: Mer ekstern finansiering

Antallet eksterntfinansierte vitenskapelig ansatte har økt med 80 prosent på ti år. – Vi beklager økningen, sier rektor ved Universitetet i Bergen.

6: Stadig flere professorkvinner

Det vil ta tolv år før førti prosent av professorene er kvinner. – Jeg syns det går treig, sier kunnskapsminister Kristin Halvorsen.

7: Vil administrere midlene selv

Pasientnær forskning vil tape hvis det er Forskningsrådet som skal fordele forskningsmidlene som går til sykehusene, mener en rekke helseaktører.

8: Ansetter fast uten utlysning

Ved Høgskulen i Volda har tre fått fast stilling de seneste årene uten at stillingene først har blitt lyst ut.

9: Lucia på sparebluss

Siden august 2012 har 1 700 forskere jobbet 108 000 ekstratimer i forskningens tjeneste. Det ble markert med et Lucia-tog til kunnskapsministeren.

FASTE SIDER

33: Historiske bilder

29: Leder

30: Bøker

32: Debatt

35: Gjest

37: Informasjon fra
Forskerforbundet

Forskerforum

Nr. 1/2013 – 45. årgang

Fagblad om forskning og høyere utdanning. Forskerforum blir redigert etter redaktørplakaten og er medlem i Fagpressen.

UTGIVER: Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo, Telefon: 21 02 34 00/Telefaks: 21 02 34 01

ANSVARLIG REDAKTØR: KJETIL A. BROTTVEIT, kjetil.brottveit@forskerforum.no

REDAKSJONSSEKRETÆR: ELIN HAVELIN REKDAL, elin.rekdal@forskerforum.no

FUNGERENDE REDAKSJONSSEKRETÆR: JOHANNE LANDSVERK, johanne.landsverk@forskerforum.no

JOURNALISTER: SIRI LINDSTAD, siri.lindstad@forskerforum.no, AKSEL KJÆR VIDNES, aksel.vidnes@forskerforum.no

KONTAKT REDAKSJONEN: redaksjonen@forskerforum.no

REDAKSJONSRÅD: Martin Eide, professor UiB, Helge Salvesen, bibliotekdirektør UiT, Reidun Høydal, Møreforsking/Høgskulen i Volda

ANNONSER: Arne Aardalsbakke, Telefon: 64 87 67 90, Telefaks: 64 87 67 91, E-post: annonser@forskerforum.no

Design: Concorde Design. Forsidefoto: Hung Ngo. Trykk: Askim Grafiske Senter avd. Prinfo Unique.

ISSN 0800-1715. Opplag: 18 270

Fagpressen **F**
OPPLAGSKONTROLLERT

Midlertidige ansettelser:

Marginal nedgang

Mer enn én av fem vitenskapelig ansatte får ikke fast jobb ved norske universiteter. Kristin Halvorsen mener det er en kultur som er vanskelig å snu.

UMB har redusert andelen midlertidig ansatte (se egen sak).

– Totalt er det en svak nedgang på 0,8 prosentpoeng. Det må sies å være ganske marginalt, sier fagpolitisk rådgiver i Forskerforbundet Jon W. Iddeng.

De nye tallene fra Database for statistikk om høyere utdanning viser en svak nedgang i andelen forskere og undervisere som er ansatt på midlertidige kontrakter. Mens gjennomsnittet for midlertidige tilsetninger i arbeidslivet ligger på mellom åtte og ni prosent, er det dobbelt så høyt for vitenskapelig ansatte ved statlige universiteter og høyskoler. I 2012 var 18,9 prosent av de ansatte i undervisnings- og forskerstillinger midlertidig ansatt. Det er en nedgang fra 19,7 prosent i 2011. Samtidig var det stor variasjon mellom institusjonene. Spesielt høy andel av midlertidige ansettelser var det ved universitetene, som i snitt har 21,8 prosent, ned 0,6 prosentpoeng fra 22,4 i fjor. De statlige høyskolene lå best an med en jevn nedgang fra 2002. Da lå de på 19 prosent, og ti år etter var de nede i 13,8 prosent.

Store variasjoner

– Vi er nå tilbake på 2010-nivå. Da var alle enige om at noe måtte gjøres med den høye midlerti-

digheten. Samlet sett har midlertidigheten ligget mellom 18,5 prosent og 20,5 prosent de siste ti årene, og der ligger den fremdeles, sier Iddeng.

Den stabile andelen opprettholdes til tross for at Kunnskapsdepartementet har gitt klar beskjed til institusjonene om å redusere andelen midlertidig ansatte. Kunnskapsminister Kristin Halvorsen knytter fenomenet til en kultur i universitets- og høyskolesektoren.

– Jeg tror det er en kultur innenfor universitetene og høyskolene for mye høyere grad av midlertidighet enn det vi ønsker. Sånne kulturer er vanskelig å snu, sier Halvorsen.

Variasjonene er imidlertid store mellom institusjonene. Universitetet for miljø- og biovitenskap har klart å redusere andelen midlertidig ansatte fra 22,2 prosent til 17,9 prosent på ett år. Også Universitetet i Nordland har en klar nedgang fra 17,6 prosent til 14,7 prosent, men er fortsatt et stykke unna Universitetet i Agder, som har 10,2 prosent. Samtidig har Universitetet i Bergen gått opp fra 23 prosent til en ny rekord på 24,4 prosent, og har dermed en andreplass blant universitetene. Universitetet i Tromsø ligger fortsatt på verstingtoppen blant universitetene med 30,2 prosent, men har gått ned fra 31,8 prosent

i fjor. Universitetet i Oslo ligger på tredjeplass med 23,8 prosent, ned fra 24,7 prosent i fjor. Tallene inkluderer ikke rekrutteringsstillinger som doktorgradsstipendiater og postdoktorer.

Tettere oppfølging

Disse variasjonene gjør at Halvorsen ønsker å gå mye tettere inn på hver enkelt institusjon enn tidligere.

– Når vi nå skal følge opp videre, er det viktig at vi er mer målrettet mot institusjoner som enten har økt midlertidighet eller har en altfor beskjeden nedgang. Vi må gå nærmere inn på de institusjonene og blant annet se på hvor lenge de ansatte i snitt har hatt midlertidige kontrakter, om det er ekstern finansiering eller andre ting som forklarer at de ikke er kommet i mål, sier Halvorsen og legger til:

– Det blir mer skreddersøm i våre forventninger.

AV AKSEL KJÆR VIDNES

– Nedgangen er marginal, sier Jon W. Iddeng.

Kutter kraftig

Universitetet for miljø- og biovitenskap på Ås har hatt en kraftig nedgang i andel midlertidig ansatte.

Universitetet har gått fra 22,2 prosent midlertidig ansatte i undervisnings- og forskerstillinger i fjor til 17,9 prosent i år. Det er den kraftigste nedgangen blant universitetene. Hemmeligheten er å gjøre som man blir fortalt, skal man tro personal- og organisasjonsdirektør Jan Olav Aarflot.

– UMB har fulgt opp det som departemen-

tet ba oss om, nemlig å gå grundig gjennom grunnlaget for midlertidighet, sier Aarflot.

Han nevner gjennomgang, identifikasjon og tydelig lederskap som stikkord for den kraftige nedgangen fra i fjor.

– Det har gitt resultater, og det er gledelig å registrere. Om vi har nådd det nivået vi

skal være på, er for tidlig å si. Men bevisstgjøringen vi nå opplever, vil på sikt gjøre at vi får en god og tydelig vurdering og bruk av midlertidighet. Det er en tilnærming til tilsettingssaker som vi kommer til å følge opp, og skulle det gå ytterligere nedover, er det en positiv gevinst, sier han.

Antall eksterntfinansierte øker kraftig

Stadig flere vitenskapelige stillinger i UH-sektoren er finansiert med eksterne prosjektmidler. Det bekymrer rektor i Bergen, mens Tromsø-rektor er fornøyd.

– Vi beklager den økningen i midlertidige eksterntfinansierte forskerstillinger vi har sett de siste årene, sier Sigmund Grønmo, rektor ved Universitetet i Bergen (UiB).

80 prosent økning

Fortsatt lønnes det store flertall av vitenskapelig ansatte gjennom institusjonenes grunnfinansiering. Men ser man på tall i Database for statistikk i høyere utdanning (DBH) for de siste ti årene, ser man at bildet er i ferd med å endre seg.

I 2002 utgjorde de eksternt finansierte stillingene 6,5 prosent av dem som i DBHs baser er kategorisert som «undervisnings- og forskningsstillinger». I dag utgjør de 9,3 prosent av den samme kategorien. Det vil si at antallet egenfinansierte vitenskapelig ansatte har økt med 19 prosent, mens antallet eksterntfinansierte har økt med nesten 80 prosent. Da er doktorgradsstipendiater og postdoktorer – alle såkalte rekrutteringsstillinger – tatt vekk.

– Vil ikke ha rene forskere

Av de største universitetene har antallet eksterntfinansierte årsverk steget mest ved UiB – en økning på 108 prosent de siste ti årene. Leser man tallene i lys av det forholdsvis høye antallet midlertidig ansatte ved UiB, blir det grunn til bekymring, innrømmer rektor Grønmo.

– Vår linje er å begrense antall midlertidige stillinger, særlig midlertidige forsker- og universitetslektorstillinger. Dette må vi ta tak i nå, i dialog med fakultetene, som er de som ansetter midlertidig.

I stortingsmeldingen *Akademisk frihet* fra 2006 ble nettopp faren for et økende antall midlertidige ansatte som følge av høy andel eksternt prosjektf finansiering, trukket fram som et faresignal.

– Det er to grunner til at vi vil begrense antallet midlertidige forskerstillinger. For det første ønsker vi rett og slett flest mulig fast ansatte. For det andre er rene forskerstillinger ikke en stillingstype som vi ønsker å ha så mange av, ettersom utgangspunktet er at de vitenskapelige stillingene skal være kombinerte stillinger med like mye tid til undervisning som til forskning, sier Grønmo.

– Midlertidighet må til

Samtidig understreker han at universitetet er helt avhengig av å skaffe eksterne midler.

– Det gjør det mulig for oss å fylle de ansattes forskningstid på en meningsfylt og god måte. Men det å bruke eksterne midler til å ansette rene forskere, ofte i midlertidige stillinger, er altså ikke den optimale bruken av eksterne midler.

Grønmos rektorkollega ved Universitetet i Tromsø, Jarle Aarbakke, er på sin side atskillig

FOTO: ANDREAS HØYKNUDSEN

– Eksterne midler skal ikke brukes til å ansette forskere midlertidig, er UiB-rektor Sigmund Grønmos holdning.

mindre foruroliget over endringene.

– Dette viser bare at institusjonene og nasjonen har gjort det rette ved å lage forskningsarenaer som stimulerer til eksternt finansiering, sier Aarbakke.

Ved hans universitet har økningen i antall eksterntfinansierte årsverk de siste ti årene vært på 67 prosent.

– Det er en forutsetning for å drive et godt forskningsuniversitet at det er en viss midlertidighet. Slik er det i de store forskningsnasjonene, og slik må det være i Norge. Samtidig ønsker også jeg at vi skal ha det på et rimelig nivå.

– Hva er et rimelig nivå?

– Nei, det er det ingen som vet.

Frykter ikke for friheten

Mer midlertidighet er én mulig konsekvens av økt eksternt finansiering. En annen mulig konsekvens er mer eksternt styring av forskningen. I Forskerforum 10/12 skrev vi om en rapport fra den svenske riksrevisjonen som uttrykker bekymring for institusjonenes rom for egne prioriteringer.

I stortingsmeldingen *Akademisk frihet* blir det da også påpekt at «Høy avhengighet av eksternt finansiering kan i slike tilfelle antas å gi seg utslag i større interesse for og mer fleksibel tilpasning til de tematiske og andre prioriteringer som gjøres av aktuelle finansieringskilder».

Der er imidlertid Grønmo og Aarbakke enige om at det er lite å frykte per i dag.

– Hovedkildene våre er Forskningsrådet og det

europiske forskningssystemet. Uansett kilde takker vi ikke ja til penger som truer den akademiske friheten og vår uavhengighet, sier Grønmo.

– Alle søknader har jo underskriften til en instituttleder eller annen leder, så uaktuelle søknader lukkes ut på forhånd, sier Aarbakke, og legger til:

– Man må være promiskuøs når man sender søknader. Er du opptatt av en problemstilling, ser du hele kloden rundt etter midler. Og du tilpasser nok ordlyden i søknaden til den aktuelle kilden, men du endrer ikke tematikken.

AV SIRI LINDSTAD

FOTO: ENIK NORRUD

– En viss midlertidighet blant forskerne må til, mener UiT-rektor Jarle Aarbakke.

Vanskeligere å bli professor

Flere om beinet og strengere krav har ført til at professortittelen henger høyere enn før.

Nye tall fra Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NIFU) viser at professortittelen er blitt vanskeligere å oppnå. Av dem som tok doktorgrad i 1988, ble hele 24 prosent professorer i løpet av ni år. Verken før eller siden har en så stor andel fått professorstilling så kort tid etter doktorgraden. I løpet av de påfølgende årene har sannsynligheten for å oppnå toppstillingen sunket kraftig. Av dem som tok doktorgraden i år 2000, ble bare ti prosent professorer innen de ni neste årene, viser NIFU-studien.

Større konkurranse

Andelen som har gjort superkarriere, har også sunket kraftig. Av 1988-kullet ble 14 prosent professorer innen fem år, mens det kun gjelder to prosent av dem som tok doktorgraden i 2004. Det innebærer at arbeidsmarkedet for doktorgradskandidater som sikter seg inn på en karriere innen akademia, er blitt tøffere.

– Det har blitt stadig større konkurranse. På tilbudssiden har det vært en økning, mens tilgangen på faste stillinger ved universiteter og høyskoler ikke har steget like mye, sier forsker Terje Bruen Olsen, som står bak studien.

Han viser til den kraftige økningen i antall avlagte doktorgrader som en forklaring. Mens det

Økningen i antall doktorgradskandidater har ført til skarpere konkurranse om toppjobbene.

for 20 år siden bare var noen få hundre som avla doktorgrad, er det nå over 1300 som fullfører den tre til fire år lange forskerutdanningen.

Flere rene forskerstillinger

Dekan Knut Fægri ved Det matematisk-naturvitenskapelige fakultet ved Universitetet i Oslo mener utviklingen går mot strengere krav og færre professorater og førsteamanuensisstillinger.

– Fordi finansieringsstrukturen er endret ved at mer av finansiering kommer via eksterne

kanaler, ser jeg i en viss grad en reduksjon av stillinger over basisbevilgningen. I den grad det er en økning i stillinger, er det ofte forskerstillinger over midlertidige eksterne prosjekter. Jeg tror vi er i ferd med å få en endring i stillingstilbudet for forskere, fra de klassiske stillingene førsteamanuensis og professor til at flere går inn i rene forskerstillinger, hvorav en stor del vil være midlertidige stillinger, sier Fægri.

AV AKSEL KJÆR VIDNES

Likestilling:

Når målet om tolv år

Kvinneandelen blant norske professorer stiger jevnt. Men det går fortsatt for treigt, mener Kristin Halvorsen.

– Det er en markant økning av kvinner i professorater, forteller fagpolitisk rådgiver i Forskerforbundet Jon W. Iddeng.

– Selv om det kanskje ikke går med sjumilstøvler, er det ingenting som tyder på at farten senkes. Det går litt hurtigere år for år, og det er en stabil økning, sier han.

– Må rekruttere balansert

Fra 2011 til 2012 steg andelen kvinner i de akademiske toppstillingene med 1,4 prosentpoeng til 24,4 prosent, viser tall fra Database for statistikk om høyere utdanning. Ifølge et notat fra Forskerforbundet har andelen steget med fem prosentpoeng de siste fire årene. Dersom trenden fortsetter, vil 40 prosent av professorene være kvinner om tolv år, i 2025. Tatt i betraktning den lange tiden det tar å kvalifisere seg til et professorat, skulle man kanskje kunne tro at utviklingen ble tatt godt imot, men statsråd

Kristin Halvorsen har høyere ambisjoner.

– Jeg syns det går treigt, sier kunnskapsministeren da Forskerforum overrekker tallene.

– Det er rett og slett sånn at akademia går glipp av betydelige ressurspersoner hvis man ikke klarer å rekruttere mer balansert ved ansettelser av professorer, sier hun.

Likestillings- og diskrimineringsombudet er heller ikke imponert over tempoet.

– Dette går altfor sakte, sier avdelingsleder Bjørge Unstad.

Utålmodig

– Det er faktisk flere kvinner enn menn som velger å ta høyere utdanning. Det burde derfor være et godt rekrutteringsgrunnlag også til vitenskapelige stillinger, og ingen grunn til at kvinner skal være underrepresentert, sier Unstad, som også presiserer at 40 prosent kvinneandel ikke er det samme som likestilling.

– Vi må være mer utålmodige, sier Halvorsen.

– 40 prosent kvinneandel er et delmål, og ikke en beskrivelse av et kjønnslikestilt samfunn. Målet er like muligheter for alle, og 40 prosent kvinneandel ses som en indikator på at vi er på vei mot like muligheter.

Hun får støtte fra en utålmodig statsråd.

– Vi har hatt en kraftig utvikling innenfor dette feltet. Vi har en betydelig utvikling i andelen kvinner som tar doktorgrader, og det er betydelig flere kvalifiserte kvinner å velge mellom. Her må vi absolutt være mer utålmodige, sier Halvorsen.

AV AKSEL KJÆR VIDNES

– Har alt å tape

Hvis Forskningsrådet skal fordele forskningsmidlene som går til sykehusene, vil alle parter tape, advarer aktører.

En større del av midlene til helseforskning bør konkurranseutsettes og fordeles gjennom Forskningsrådet. Det var konklusjonen fra Fagerberg-utvalget, som i 2011 utredet ressursbruk og måloppnåelse i forskningssektoren.

– Vi har ingen dokumentasjon på at helseforetakenes administrasjon av forskningen står tilbake for det Forskningsrådet gjør, sier Stig Slørdahl, dekan ved Det medisinske fakultet ved NTNU og leder for Nasjonal samarbeidsgruppe for helseforskning (NSG). Han har med seg helseforetakene, Legeforeningen og Forskerforbundet, blant flere, i sin advarsel mot å konkurranseutsette basismidler til FoU i helseforetakene.

Blant innspillene til den kommende forskningsmeldingen finnes flere som råder regjeringen til å konkurranseutsette midler fra Helse- og omsorgsdepartementet (HOD) gjennom Forskningsrådet. Blant annet kritiserer Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten forskningen i helseforetakene for å være lite brukerrettet og dårlig systematisert.

Rammer ph.d.-utdanning

Ifølge Legeforeningen vil helseforetakenes innsentiv til å drive forskning reduseres kraftig uten basisbevilgningen fra HOD. I likhet med UoH-sektoren foregår mye av forskningen ved sykehusene på fritiden.

– Sykehusene er veldig presset på produksjon, og forskningsmidlene fra helseforetakene er helt tiltrengt for å oppnå forskningstid, sier Elisabeth Søyland, fagsjef og leder av enhet for forskning, fagutvikling og spesialisthelsetjeneste i Legeforeningen.

Hun viser til at helseforetakenes styring av FoU-midlene har ført til en økning i antallet leger som tar doktorgrad – for første gang siden 1980-tallet.

– Helseforetakene har prioritert forskning innenfor god klinisk forskning og medisinsk translasjonsforskning, mens Forskningsrådet har lite ressurser avsatt til denne type forskning, sier Søyland. Hun mener det vil være et alvorlig feilskjær av politikerne å basere den skjøre kliniske forskningen ved sykehusene på konkurranseutsatte midler i Forskningsrådet.

Kvalitet og relevans

Nytilsatt rektor ved NTNU Gunnar Bovim har tidligere ledet Helse Midt-Norge, vært dekanus ved Det medisinske fakultet ved NTNU og administrerende direktør ved St. Olavs Hospital. Han mener regjeringen må sette et tydelig skille

ILLUSTRASJONSFOTO: MARTIN HÅGENSEN/HELSE MIDT-NORGE

Den pasientnære kliniske forskningen vil tape på at Forskningsrådet får mer styring, mener helseforetakene.

mellom Forskningsrådet og HODs satsing på forskning i helseforetakene.

– Vi må huske på at disse midlene ikke skal brukes likt, for helseforetakene skal sikre forskningsbasert behandling på helseområder som ikke er så forskningssterke fra før, sier Bovim. Han mener Forskningsrådets midler til forskning i helseforetakene først og fremst skal sikre fremragende forskning og bidra til at norske miljøer kan vinne internasjonale konkurranser.

– Dagens fordeling er en veldig god måte å balansere kvalitets- og relevanskravene på, sier Bovim.

– Svaret er samarbeid

Ett av problemene med dagens ordning er ulik finansiering mellom forskningsmiljøer.

– Forskningsmiljøene som jobber på sykehusene og får støtte av helseforetakene, kommer godt ut når de når opp i konkurransen, sier Per Brandtzæg, mangeårig professor ved Institutt for patologi ved Universitetet i Oslo og ved Rikshospitalet. Han viser til at basalmedisinske miljøer ved universitetet er lokalisert tett på klinikkene ved sykehuset, uten at de kan søke om støtte fra helseforetaket.

Helseforetakene praktiserer i dag forskjellige regler for tildeling av prosjektmidler. Ved Oslo universitetssykehus må søkeren være ansatt i helseforetaket eller jobbe sammen med en som er ansatt, mens Universitetssykehuset Nord-Norge skal ha åpnet for søknader fra forskere fra universitetet som har arbeidssted ved sykehuset. Ifølge Søyland i Legeforeningen er samarbeid svaret på finansieringsspørsmålet, men dette er ikke uten problemer.

– Mange leger som går inn i bistillinger ved universitetet, får svært liten tid til å forske fordi den knappe tiden som avsettes til forskning og undervisning, går med til undervisningsplikt, sier Søyland.

Forskerforbundet er på sin side bekymret for den høye andelen midlertidige ansatte forskere i sykehussektoren.

– Vi ser at eksternfinansierte forskningsoppdrag medfører korte kontrakter, og vi er derfor bekymret for at flytting av flere midler til Forskningsrådets konkurranser vil forverre situasjonen, sier rådgiver Jon W. Iddeng i Forskerforbundet.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Rekruttering:

Tilbyr fast jobb uten utlysing

Høgskulen i Volda har flere ganger tilbudt fast ansettelse til midlertidig ansatte forskere – uten utlysing.

FOTO: FRIDGER WALDERHAUG

– Vi var redde for å miste gode folk, sier rektor Per Halse ved Høgskulen i Volda.

– Hovedregelen vår er at faste stillinger skal lyses ut for vanlig konkurranse. Men det har vært noen tilfeller de senere årene i ulike fagmiljøer og fagseksjoner der noen har fått tilbud om fast stilling uten utlysing av stillingen først. Argumentene fra vår side har vært både personalpolitisk og faglig fundert, sier Per Halse, rektor ved Høgskulen i Volda.

Han får støtte av Erling Sivertsen, hovedtillitsvalgt for Forskerforbundet ved høgskolen.

– I en situasjon der man er redd for å miste en kvalifisert person, må man kunne tilby fast jobb uten å lyse den ut først, sier Sivertsen.

Kvalifikasjonsprinsippet

I offentlig sektor gjelder det såkalte «kvalifikasjonsprinsippet», om at den best kvalifiserte søker til en stilling skal ansettes. For at alle kvalifiserte skal få mulighet til å søke stillingen, må den nødvendigvis lyses ut.

I Forskerforum 9/12 kom det fram at man på enkelte fag ved Høgskulen i Volda har problemer med å få forskere med førstekompetanse til å søke på utlyste stillinger.

Ved engelskseksjonen har imidlertid tre fått fast stilling de seneste årene uten at stillingen har vært lyst ut først. Engelsk er ikke blant fagene som har størst problemer med rekruttering, blant annet fordi det er et fag som også tiltrekker seg internasjonale forskere.

– I det ene tilfellet var det snakk om en fagperson som hadde gått her lenge i midlertidige stillinger, og som derfor fikk fortrinnsrett til en

stilling, sier Sivertsen.

– I de to andre tilfellene var det snakk om fagpersoner som hadde søkt og fått midlertidige ansettelser. Når de så søkte og fikk tilbud om fast stilling ved en annen institusjon, ble det viktig for høgskolen å beholde dem. Derfor fikk de tilbud om fast stilling, som de takket ja til, sier Sivertsen.

– Et dilemma

– En fast stilling som lyses ut, får trolig flere kvalifiserte søkere enn en midlertidig stilling. Hvordan kan dere være sikre på at dere har fått de beste når dere ikke har lyst ut?

– Du kan uansett aldri være hundre prosent sikker på at du får de beste. Men de to det gjelder her, var jo blitt vurdert av en kommisjon da de søkte midlertidige stillinger. Deretter hadde de jobbet hos oss et par år, så vi var trygge på at de fungerte i jobbene, sier Halse, og legger til:

– Det er ikke like lett å få kvalifiserte søkere til alle fagområder når vi lyser ut. Jeg innrømmer gjerne at det er et dilemma ikke å gjøre det. Men i disse tilfellene hadde vi gode folk på plass som vi ikke ville miste, så da valgte vi å gjøre det på den måten. Når det er sagt, har vi også nylig hatt en åpen utlysing til et fireårs vikariat for hun som nå fungerer som prorektor, og der fikk vi inn en ekstern søker.

– Vanlig måte

Sivertsen tror de fleste universiteter og høgskoler tar hensyn til fagpersoner de ønsker å beholde.

– Det å rekruttere for å beholde er en helt vanlig måte å gjøre det på, og jeg kan ikke forstå at det er noe galt med det.

– Men hvis det er midler til å ansette folk i faste stillinger, hvorfor ble ikke stillingene lyst ut som faste i utgangspunktet?

– Den avdelingen det her er snakk om, hevdet å ha vært i en presset økonomisk situasjon, hvor man har vært nødt til å være forsiktig så det ikke ble for mange folk i avdelingen når de som var i permisjon, kom tilbake, sier Sivertsen.

Mariann H. Olsen, advokat i Forskerforbundet, understreker prinsippet om at alle stillinger i offentlig sektor skal lyses ut, og at den best kvalifiserte skal ha jobben.

– Lyser man ut en fast stilling, får man en bredere søkermasse. Hvis folk får fast stilling som følge av midlertidighet, skal det være fordi midlertidigheten var ulovlig, sier Olsen, som presiserer at hun ikke kjenner de konkrete sakene ved Høgskulen i Volda.

Arbeidsgiver har uansett ikke anledning til å ansette folk midlertidig uten å ha grunnlag i loven.

– Økonomi i seg selv er ikke grunnlag for midlertidighet, sier Olsen.

Hennes inntrykk er at mange institusjoner ikke vurderer grunnlaget for midlertidighet godt nok.

– For å ha ryggen fri, lyser de ut og tilsetter midlertidig i mange tilfeller der den ansatte allerede i utgangspunktet har krav på fast tilsetning, sier hun.

AV SIRI LINDSTAD

FOTO: JOHANNE LANDSVERK

– Økonomi er ikke grunnlag for midlertidighet, sier Mariann H. Olsen, advokat i Forskerforbundet.

Svart senket natten seg

Se, på vår terskel står. Hvitkledd med lys i hår.

Lite visste Kristin Halvorsen om hva som ventet henne på Lucia-dagen. Iført skinnende hvite laboratoriefrakker, med lys i hendene, banket Forskerforbundet på døra til Kunnskapsdepartementet. Desembermorgen var mørk, men forskningens vilkår i Norge er heller ingen lys historie, var det dystre budskap.

Kontrollerer husfrua

Forskerforbundets avtroppende leder Bjarne Hodne brakte med seg verken gull eller myrra, men en innkapslet knust lyspære, med et svakt skinn. For så svakt skinner forskningen i Norge. Ikke minst på grunn av alle de timer norske forskere må bruke av sin egen fritid for å kunne forske. Høsten 2012 gjennomførte Forskerforbundet kampanjen «Fritidsforskning», der medlemmene har kunnet registrere antall timer de har jobbet med forskning på fritiden. Siden august har over 1700 forskere registrert over 108 000 arbeidstimer som gjennom Lucia-toget og den knuste lyspæren ble «donert» til Halvorsen på symbolsk vis.

Hodne som er folklorist og professor i kulturhistorie, introduserte gaven med å fortelle Halvorsen at det finnes to Lucia-myter i Norge: den mest utbredte om den hellige Lucia og en

gammel norsk variant som er mindre kjent.

– Vi har den veldig gamle norske forestillingen om Lussi, som før jul rykker nærmere gården dag for dag. Og på den 13. desember er hun helt fremme ved gården for å sjekke hvordan husfrua har skjøttet juleforberedelsene. Det var litt som en fagforening – for nå passer vi på Kristin Halvorsen og at hun har orden i de sakene som vi prioriterer, fortalte Hodne.

Halvorsen knakk sammen

Kristin Halvorsen knakk sammen i latter da hun fikk se forskernes Lucia-tog i full prakt i Kunnskapsdepartementets foajé.

– Dette var en veldig humoristisk måte å sette et viktig tema på dagsordenen på. Det skal jeg ta med meg, sa hun. Men etter å ha summet seg, oppsummerte hun også alvoret i denne mørke stund:

– Det er viktig at Forskerforbundet har gjort jobben med å synliggjøre det arbeidet som norske forskere gjør utenom arbeidstiden. Jeg tar det med meg i det videre arbeidet, for jeg er redd for at vi kan gå glipp av gode forskere.

AV AKSEL KJÆR VIDNES
(TEKST OG FOTO)

– Nei, men dere må jo få lov å komme inn da, så lysene ikke blåser ut, ropte Kristin Halvorsen og slapp forskerne inn i varmen.

Avtroppende leder av Forskerforbundet Bjarne Hodne, lettet og glad over å slippe inn til Kristin Halvorsen en siste gang.

Kristin Halvorsen takket, men innvendte at det ikke ble noen Lucia-sang. Forskerforbundets avtroppende styre trådte dermed til med «svart senker natten seg».

FOTO: UIO

Kirsti Strøm Bull blir ny preses

■ Professor ved Institutt for privatrett ved Universitetet i Oslo, Kirsti Strøm Bull, er blitt valgt som preses i Det Norske Videnskaps-Akademi (DNVA) for 2013. Det er andre gang en kvinne innehar dette vervet i Akademiets over 150-årige historie, opplyser DNVA. Første kvinne var professor emerita Inger Moen i 1999. For 2013 ble Nils Chr. Stenseth valgt som visepreses. Han har sittet som visepreses og preses siden 2009. Øivind Andersen var ikke på valg og fortsetter som generalsekretær.

Satser på unge forskertalenter

■ For mange dyktige forskere gir seg før forskerkarrieren tar av, mener Forskningsrådet. I sitt budsjettforslag for 2014 ønsker rådet å sette av en ekstra pott til satsingen *Unge forskertalenter*. Den foreslåtte ordningen innebærer at de som mottar talentmidler, får mulighet til å starte sin egen forskningsgruppe. Midlene skal være nok til stipendiatmidler, driftsmidler og lønnsmidler. Satsingen er avhengig av en økning over statsbudsjettet, og det vil bli søkt om 50 millioner til prosjektet.

Åpner ti nye forskerskoler

■ Forskningsrådet har utpekt ti nye nasjonale forskerskoler som skal bidra til å heve kvaliteten på doktorgradsutdanningen. Hver forskerskole består av et nettverk av institusjoner, fra fire til ti universiteter, høyskoler eller forskningsinstitutt. – Mange av utdanningsmiljøene er ganske små på den enkelte institusjon, og derfor ønsker vi å stimulere til et bedre samarbeid for å utnytte lærekrefte mer samlet og få en bedre ressursutnyttelse, sier Anders Hanneborg i Forskningsrådet til forskerforum.no.

30 millioner til treforskning

■ Industrikonsernet Borregaard har fått 30 millioner kroner fra Forskningsrådet gjennom *Brakerstyrt innovasjonsarena*. – Støtten fra Forskningsrådet er en anerkjennelse til forsknings- og utviklingsarbeidet Borregaard har gjort så langt, og et positivt signal om fortsatt satsing på innovasjon innen treforedling i Norge, sier administrerende direktør Per A. Sørli i en pressemelding. Ifølge Fredriksstad Blad har konsernet til sammen fått 145 millioner kroner i forskningsstøtte de tre siste årene.

– Institutter bør fusjonere

■ Ifølge en evaluering fra Forskningsrådet er flere regionale forskningsinstitutt for små. Den anbefaler fusjon med høyskoler eller andre forskningsinstitusjoner for å bedre organisering og faglig kvalitet. Evalueringen omfatter tolv institutter: Agderforskning, IRIS Samfunns- og næringsutvikling, Møreforskning, Nordlandsforskning, Norut Alta, Norut Tromsø Samfunn, Telemarksforskning, Telemarksforskning Notodden, Trøndelag Forskning og utvikling, Vestlandsforskning, Østfoldforskning og Østlandsforskning.

Stipendiat tatt for fusk

■ En doktorgradsstipendiat i religion, etikk og samfunn ved Universitetet i Agder er fratatt graden etter at det ble oppdaget omfattende plagiat, skriver Fædrelandsvennen. Stipendiaten disputerte uten at komiteen fattet mistanke. Først senere ble universitetet tipset om saken, og et granskingsutvalg konkluderte med at 17 sider var rent plagiat. Mannen har innrømmet å ha opptrådt uaktsomt, men universitetet har ikke grunnlag for å tro at mannen har prøvd å lure til seg en doktorgrad, ifølge avisen.

Tidsskrift med lydspor

■ Et nytt internettbasert musikk Tidsskrift har sett dagens lys ved Universitetet i Agder. *Norsk Tidsskrift for Musikkforskning – online* har som mål å publisere fagfellevurderte forskningsartikler innen musikkfeltet og er klassifisert til nivå 1, skriver uia.no. Tidsskriftet vil kun foreligge elektronisk. – Vi ønsker å favne bredt, og vi ønsker å utnytte det elektroniske formatet til å inkludere blant annet lydspor, sier ansvarlig redaktør, professor Per Kjetil Farstad.

kilde til utvikling

Beholder studiesenteret.no

■ Regjeringen har bevilget to millioner kroner til studiesenteret.no i statsbudsjettet for 2013, melder Trønder-Avisa. Studiesenteret sørger for universitets- og høyskoleutdanning i distriktene gjennom nettbaserte løsninger og var avhengig av bevilgningen for å kunne tilby utdanning også i år. Selve studiene arrangeres gjennom avtaler med høyskoler og universiteter. Studiesenteret.no ble etablert i 2000, har samarbeidsavtale med hver fjerde kommune og ga i fjor et tilbud til om lag 1500 studenter.

Grånende professorer

■ Hele 41 prosent av landets professorer er over 60 år, og andelen har økt kraftig siden 2001. Gjennomsnittsalderen for professorer er nå 56,6 år. Det viser en ny rapport over alderssammensetningen for vitenskapelig ansatte ved universiteter og høyskoler i perioden 2001–2011 som NIFU har laget for Forskerforbundet. Tolv prosent av alle landets ordinære vitenskapelig ansatte er 65 år eller mer. For kun å erstatte den naturlige avgangen vil det derfor årlig være behov for rundt 250 nye ansatte i sektoren.

Nansensenteret granskes av EU

■ Nansensenteret, et uavhengig forskningsinstitutt tilknyttet Universitetet i Bergen, er under revisjon av EU, ifølge På Høyden. Det er mistanke om at klima- og miljøforskningssenteret har fått utbetalt for mye forskningsmidler fra EU ved å fakturere for høye beløp for dekningsbidrag (overhead). I tillegg er det uenighet om timepriser. På Høyden opplyser også at senteret siden 2007 har hatt et overskudd på omlag ti prosent, mens andre tilsvarende institutt i snitt har overskudd på rundt to prosent.

Sintef prises for mangfold

■ Mangfoldsprisen 2012 ble før jul tildelt forskningskonsernet Sintef. – Sintef er et eksempel for andre virksomheter på hvordan man kan lykkes med å tiltrekke seg høyt kvalifiserte søkere med innvandrerbakgrunn i Norge og fra utlandet. De er en foregangsbedrift med høy kompetanse og stor bredde, også når det gjelder mangfold blant ansatte, sier statssekretær Ahmad Ghanizadeh i Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Totalt har konsernet ansatte fra 68 nasjoner.

Unio deltar i lønnsutvalg

■ Forskerforbundets hovedorganisasjon Unio skal delta i det såkalte Holden III-utvalget. Utvalget skal utrede hvordan lønnsdannelsen fungerer i Norge, og om den kan fornyes og utvikles. Unio skal være representert ved sjeføkonom Erik Orskaug, melder unio.no. Professor Steinar Holden ved Universitetet i Oslo skal lede utvalget. I tillegg til Orskaug fra Unio skal det delta én ekspert fra hver av LO, YS og Akademikerne. Tilsvarende vil NHO, KS, Spekter og Virke stille med én representant hver.

– Humaniora taper terreng

■ Av 13 nye sentre for fremragende forskning kommer bare ett fra humaniora. – Tildelingen av forskningsmidler preges av kortsiktig nytte tenkning og fører til at de humanistiske fagene taper terreng i forhold til realfagene, sier Arild Linneberg, professor i allmenn litteraturvitenskap ved Universitetet i Bergen, til Klassekampen. Hans senter søknad ble avslått tross toppscore. Linneberg vil at det opprettes en kvoteordning som sikrer mer mangfold, samt at beslutningsprosessen ikke unntas offentligheten.

– Forskingen blomstrer

■ Prosjektet *Forskning om museer og arkiv* som ble opprettet i 2010 for å styrke forskningen i disse sektorene, er nå avsluttet. Ambisjonen har vært å øke forskningssamarbeidet mellom sektorene og forskersamfunnet for øvrig, samt å øke antallet vitenskapelige publiseringer. Interessen for sluttkonferansen før jul var stor. – Vi er overveldet over responsen, dette viser at forskningen blomstrer i museer og arkiv, uttalte Randi Ertesvåg i Norsk Kulturråd. Det er ikke planlagt nye tilsvarende prosjekt.

Shanghai med tv-tårnet i bakgrunnen. (Foto: Hung Ngo)

Forskere ingen adgang

Den låste situasjonen mellom Norge og Kina går ut over forskningssamarbeidet. Kinesiske forskere har fått husarrest, mens mange norske forskere nektes innreise.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Når vi holder konferanser i Kina, er det vanskelig å vite om nordmenn får delta.

METTE HALSKOV HANSEN, PROFESSOR I KINASTUDIER, UiO

HELT SIDEN DEN KINESISKE dissidenten Liu Xiaobo fikk Nobels fredspris i 2010, har forholdet mellom Norge og Kina vært i krise. Kina er i dag verdens nest største FoU-nasjon (se faktaboks), men betingelsene for samarbeid mellom norske og kinesiske forskere er blitt stadig dårligere. Norske forskere nektes visum til å besøke sine kollegaer i Kina – uten noen oppgitt grunn, kinesiske forskere er blitt satt i husarrest for å samarbeide med nordmenn, og enhver involvering fra politikere og diplomater i de to landene er effektivt blokkert. Under Forskerforums besøk i Kina fikk vi ingen norske eller kinesiske akademikere til å stå fram med sine meninger om forholdet mellom Norge og Kina.

– Samarbeid med nordmenn fører til overvåking. Kineserne har helt andre betingelser enn oss for å drive akademisk arbeid. De jobber på pragmatisk i stedet for prinsipielt grunnlag,

sier Thor Strandenæs, professor ved Misjons-høgskolen i Stavanger (MSH). Han har forsket sammen med kinesere siden 1980-tallet og konstaterer at situasjonen er betydelig forverret siden 2010.

– Myndighetene i Kina verken kan eller vil se at det finnes noen distanse mellom det Norge vil, og det Nobelkomiteen har gjort. Da kan man ikke bare forvente at den ene siden skal gi seg, sier Strandenæs.

Satt i husarrest

Umiddelbart etter fredsprisutdelingen ble flere fremtredende kinesiske forskere ifølge Strandenæs satt i husarrest på grunn av samarbeidet med MHS. Institusjonen har hatt tilknytning til Kina i mange år, blant annet på grunn av arkivene over Det Norske Misjonsselskaps virksomhet i Hunan-provinsen før 1950, da Mao utviste utenlandske misjonærer fra landet. Arkivene inneholder bøker, fotografier, film og annen dokumentasjon på bygging av blant annet skoler, sykehus og kirker, samt dåp, bryllup og andre seremonier. Materialet er hos MSH, og flere kinesiske forskningsmiljøer skal være interessert i å starte et samarbeid. På grunn av den diplomatiske krisen er det imidlertid ikke mulig å legge faste planer, ifølge institusjonen. I det hele tatt har norske forskere som samarbeider med kinesere, ofte trøbbel med å få visum til å reise til Kina, uten at ambassaden i Oslo oppgir noen spesiell grunn. Man får ganske enkelt ikke svar – eller man får beskjed om manglende godkjenning fra Beijing.

– Mange av oss har hatt problemer med visum og arbeidstillatelser, og når vi holder konferanser i Kina, er det vanskelig å vite om nordmenn får delta, sier Mette Halskov Hansen. Hun er professor i kinastudier ved Institutt for kulturstudier og orientalske språk, Universitetet i Oslo (UiO).

Forsker fra Hong Kong

I 2011 fikk Hansen selv for første gang ikke utstedt visum til å forske i Kina. Løsningen ble å oppholde seg i Hong Kong og derfra styre

et feltarbeid ved kinesiske videregående skoler, hvor hun analyserer utdanningspraksis og skolebøker. Hansen peker på at de bilaterale forholdene mellom Kina og Norge også tidligere har vært vanskelige.

– Alle forskere som har jobbet med Kina en stund, vet at betingelsene for å jobbe og reise til Kina alltid har vært skiftende. I dagens situasjon vil dessuten hver enkelt institusjon forholde seg forskjellig til forskere fra Norge, sier Hansen.

Forskningssjef Jon Pedersen i Fafo leder et Kina-prosjekt som mottar midler fra Forskningsrådet. Sammen med den norske ambassaden i Beijing og Chinese Academy of Science and Technology for Development utvikler Fafo indikatorer for bærekraftig utvikling i Kina. Pedersen har bodd i Beijing de fire siste årene og kan konstatere at for Fafos del har FoU-samarbeidet holdt seg relativt uendret etter 2010, på tross av en del problemer.

– Vanskelighetene gjelder bilaterale forhold på politisk plan, og det er ikke mulig å arrangere noe med deltakelse fra norske politikere eller diplomater. Folk høyere oppe i statsadministrasjonen eller universitetsadministrasjonen i Kina kan heller ikke være med, sier Pedersen.

Våger ikke snakke

Thomas Hansteen, koordinator for Kina-samarbeidet i Forskningsrådet, påpeker at det offisielt ikke er noen problemer for FoU-samarbeidet mellom Norge og Kina. Enkeltstående forskere opplever imidlertid praktiske vanskeligheter, ifølge Hansteen, som allikevel ikke vil svartmale situasjonen:

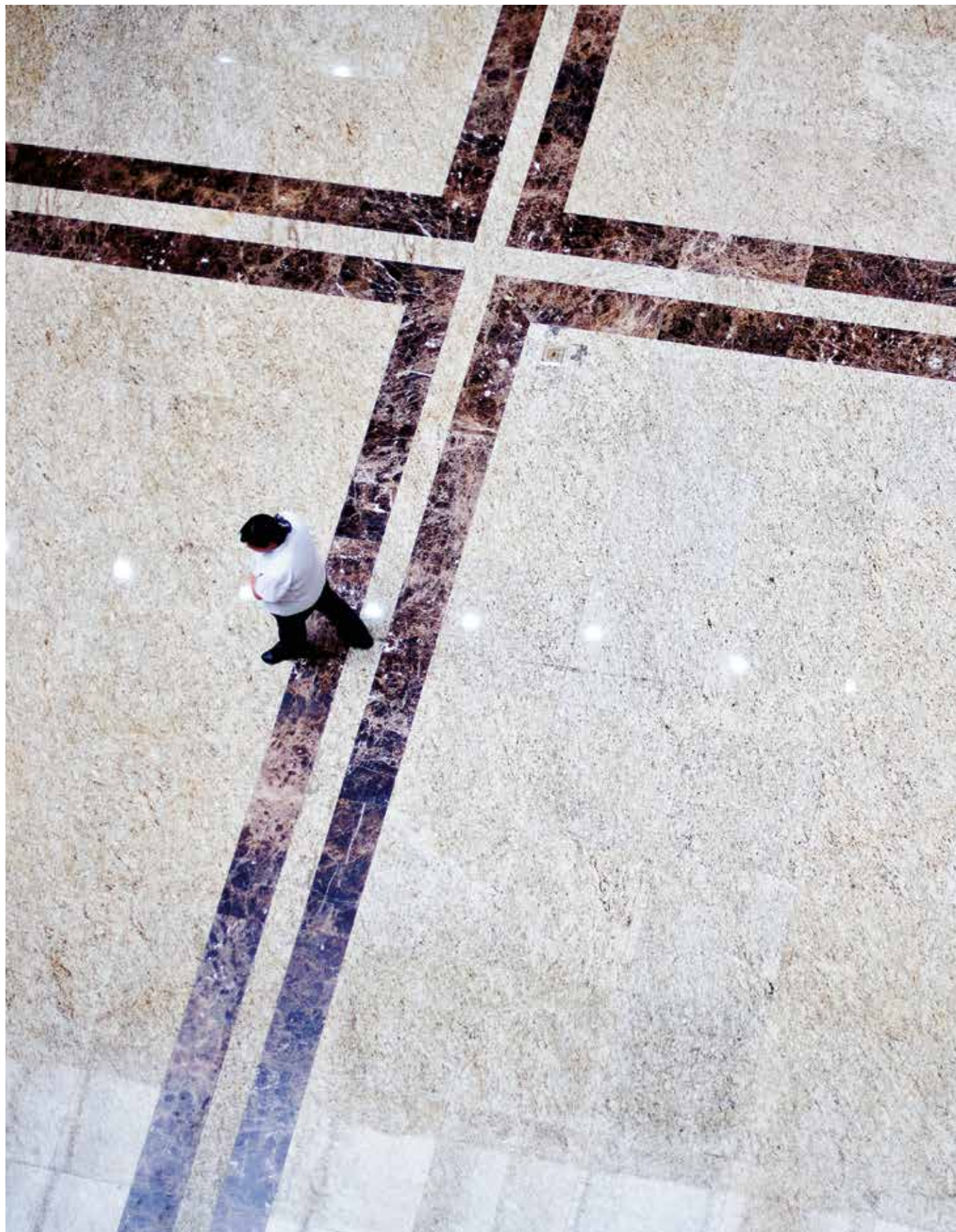
– Vi har hatt en økning i bevilgede midler til kinesisk-norsk samarbeid siden oppstarten av CHINOR-programmet i 2009, sier Hansteen.

Mens Forskningsrådet forklarer visumnekt som enkeltstående hendelser, er mange norske forskere bekymret for å miste adgangen til Kina dersom de uttaler seg kritisk om landet. Forskerforum har hatt kontakt med en rekke prosjektledere som ikke ønsker offentlig oppmerksomhet rundt sine FoU-planer i Kina.

– Mange foretar selvsensur. Å stå fram med

Norsk-kinesisk FoU

- Kina utdanner 50 000 ph.d.-kandidater årlig, og bare USA publiserer flere vitenskapelige artikler.
- I 2010 utpekte Forskningsrådet Kina som nummer tre etter EU og Nord-Amerika som satsningsområde for norsk forskning i utlandet.
- Samme høst ga Nobelkomiteen fredsprisen til dissidenten Liu Xiaobo, som har publisert kritiske skrifter om Kinas kommuniststyre. Han sitter i dag i fengsel, og fikk aldri tillatelse til å reise til Norge for å motta prisen.
- Kina har frosset alle diplomatiske forbindelser til Norge siden høsten 2010.
- Uavhengig av krisen mellom Norge og Kina fikk 67 norske forskningsprosjekter i 2011 støtte til kinesisk samarbeid gjennom Forskningsrådets samarbeidsprogram CHINOR.
- Norske forskere, politikere og journalister utsettes i dag for vilkårlig søknadsbehandling for visum ved Kinas ambassade i Oslo.

Norske og kinesiske forskere kan samarbeide tross brutte forbindelser mellom landene, ifølge Kina-ekspert. Bildet er tatt ved universitetet i Wuhan.
(Foto: Hung Ngo)

Chinese Academy of Science and Technology (CAST) samarbeider med Fafo i Norge om å utvikle miljøindikatorer. (Foto: CAST)

– Samarbeid med nordmenn fører til overvåking.

THOR STRANDENÆS, PROFESSOR, MISJONSHØGSKOLEN I STAVANGER

navn kan resultere i problemer for yngre forskere, så folk går på gummistøvler for å komme under radaren, sier Harald Bøckman, forsker ved Senter for utvikling og miljø ved UiO. Bøckman har skrevet mange bøker og artikler om Kina, blant annet om eldre historie. Han har også oversatt Olav H. Hauges dikt til kinesisk. Siden 2008 har han fått avslag på søknad om visum til å besøke landet.

– Dette kan bare bety at ambassaden har meldt meg inn til sentrale registre i Kina. Jeg opplever å få en bevisbyrde mot meg uten at jeg har gjort noe galt, sier Bøckman, som ikke har fått vite noe om årsaken til at han ikke er velkommen hos kinesiske myndigheter.

– Venter på konsesjon

En annen framstående forsker som er villig til å uttale seg om forholdet mellom Norge og Kina, er økonomiprofessor Olav Bjerkholt ved UiO. Han har gjennom mange år samarbeidet med blant andre Fudan-universitetet i Shanghai. Bjerkholt mener norske myndigheter må gjøre noe overfor Kina for å skape bedre arbeidsforhold for blant annet forskere.

– Norge har ikke gjort så mye i det hele tatt. Vi har tenkt at vi skulle vente til dette går over av seg selv, men nå varer det på ubestemt tid. Kineserne venter på en eller annen form for konsesjon fra Norge, sier Bjerkholt.

Cecilie Figschou Bakke, prosjektleder ved Norsk senter for menneskerettigheter og leder av Kinaprogrammet ved UiO, forteller at for-

holdene for FoU-samarbeid har blitt merkbart vanskeligere de siste to årene.

– Mange bilaterale kanaler har blitt stengt. Dette har vi merket godt også i vårt arbeid med kinesiske universiteter, sier Bakke. Hun mener det finnes små tegn på at noe går i riktig retning mellom landene.

– Jeg ser små tegn til oppmykning. At Jens Stoltenberg og den kinesiske statsministeren Wen Jiabao traff hverandre kort i Laos, var positivt, ikke minst fordi dette ble omtalt i kinesiske medier dagen etter. Kineserne er også pragma-

tiske i sin utenrikspolitikk, så «gode tilbud» fra norsk side vil sikkert sees på som positivt. Støtte til kinesisk observatørstatus i arktisk råd, eller et kinesisk comeback i FNs menneskerettighetsråd er to åpninger for dialog med kinesiske myndigheter, sier Bakke.

–Kina har en utstrakt hånd

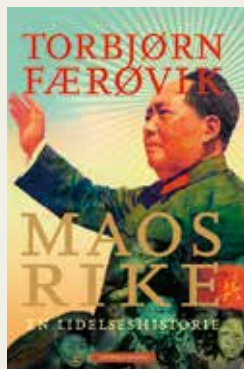
Hvorfor er situasjonen så fastlåst? Kan norske myndigheter gjøre noe annerledes for å løse opp knuten? Mens mange forskere møter hindringer fra kinesiske myndigheter, arbeider frittstående fagbokforfattere og andre intellektuelle fortsatt innenfor grensene. Sosialantropolog og forfatter av bøkene *Det nye Kina* og *Kinas økonomi*, Henning Kristoffersen, mener norske myndigheter har mye av ansvaret for at den diplomatiske krisen ikke er løst.

– Det virker som om det er blitt sensitivt å snakke om alt fra menneskerettigheter til næringsliv når det gjelder Kina. Dette er vanskelig å forstå fordi nettopp Nobelkomiteens uavhengighet skulle gjøre det lett for norske politikere å engasjere og uttale seg, sier Kristoffersen. Han er tidligere leder av Nordisk Senter ved Fudan-universitetet i Shanghai og direktør for internasjonale relasjoner ved Handelshøyskolen BI, med Kina som spesialområde. I dag jobber han med Øst-Asia i Det Norske Veritas.

Kristoffersen mener at kineserne i en periode har lagt til rette for å gjenopprette de diplomatiske forbindelsene med Norge – uten at våre myndigheter har vært i stand til å gjøre noe.

– Møtet mellom Stoltenberg og Kinas statsminister i Laos viser at Kina inviterer til dialog. I tillegg har ambassadøren til Norge holdt en åpen linje. Men norske politikere har hengt seg opp i den umulige unnskyldningen for prisen, sier Kristoffersen. Han mener det er besynderlig sett fra kinesisk ståsted at norske politikere ikke har engasjert seg.

– Norske politikeres manglende vilje til å ta tak i forholdet til Kina har nådd et nivå hvor kinesiske ledere lurar på om norske politikere virkelig ønsker å komme seg ut av dagens situasjon, sier Kristoffersen.

Norske fagbokforfattere har markert seg med kontroversielle bøker om Kina de siste årene.

Hvis ikke akademikerne tør å si sannheten, hvem skal da gjøre det?

TORBJØRN FÆRØVIK, FORFATTER AV BØKER OM KINA

Ifølge Utenriksdepartementet jobber norske myndigheter aktivt for å gjenopprette den politiske dialogen med Kina. Man nekter imidlertid å oppgi detaljer om aktivitetene, utover at UD har tatt opp behandling av visumsøknader med Kinas ambassade både generelt og i enkeltsaker. Kilder som Forskerforum har snakket med, oppgir imidlertid at UD ikke har klart å få Kinas ambassadør til å møte norske politikere – bare embetsfolk.

Stoler ikke på systemet

Blant nordmenn som har drevet kritisk utforskning av Kina de siste par årene, finner vi fagbokforfatterne Torbjørn Færøvik og Trond Einar Jacobsen, med henholdsvis bøkene *Maos rike* og *Kinas skjulte prinser*. Mens Færøvik dristig behandler Maos ofring av millioner av uskyldige liv, går Jacobsen langt i å avsløre dagens kommunistiske lederskap som en styrtrik privilegert overklasse. Jacobsen mener norske forskere har noe å lære av uavhengige observatører og forfattere inne i Kina.

– Hvis man presenterer seg som journalist eller kanskje som forsker, så stopper det gjerne opp når man skal reise til Kina, sier Jacobsen. Han peker på at vanlige kinesere ikke tar stilling til Nobels fredspris, og at dette også gjelder folk i ledelsen på institusjonene.

– Hvis de i det hele tatt har hørt noe om Liu Xiaobo, så er det stort sett propaganda om at han er en kriminell som har prøvd å styrte regjeringen, sier Jacobsen.

Ifølge Jacobsen stoler kinesere flest ikke på informasjonen de får fra offisielt hold. Alle relasjoner – også de faglige – må bygges opp gjennom uformell kontakt og vennskap. Forfatteren råder norske forskere til å være sensitive overfor kinesernes måte å operere på – uten å forveksle dette med noen form for primitiv korrupsjon.

– I stedet for å gi penger og bestikkelser, bør du ta kontaktene dine med ut på middag. Kineserne stoler på deg hvis du snakker på tomannshånd og gir dem konfidensialitet, sier Jacobsen. Han viser til prinsippet *guanxi*, et uformelt nettverk av forbindelser som yter tjenester og gir motytelser. Konseptet er basert på tillit og samhandling, og det åpner for å få utrettet det meste i Kina.

Skuffet over forskerne

Færøvik har i flere år hatt problemer med å få visum til Kina. Han har tatt problemene opp med UD og den kinesiske ambassaden, som oppgir at de ikke får svar fra Beijing på Færøviks søknad.

– Dette er den kinesiske måten å si nei på, men jeg har valgt å sette ytringsfriheten min foran behovet for å reise inn i Kina, sier Færøvik. Han mener norske intellektuelle viser seg sårbare i forholdet til Kina etter hvert som de presses til å holde tilbake kritikk mot for eksempel menneskerettighetsbrudd.

– Forskere og akademikere verner om sine prosjekter i Kina som sine små barn, men underveis risikerer man å bli kastret, ute av stand til å si noe interessant i det hele tatt. Hvis ikke akademikerne tør å si sannheten, hvem skal da gjøre det? spør Færøvik. Han mener Norge og andre vestlige land bør forvente at Kina setter seg inn i vårt tenkesett og ikke bare krever at andre skal akseptere deres måte å gjøre ting på.

– Da Liu fikk fredsprisen, hadde Kina to alternative måter å reagere på: Enten kunne man registrere dette og si at man var uenig, for deretter å sende prisvinnerens kone til Oslo for å ta imot prisen. Da ville Kina fått goodwill. Eller man kunne rygge inn i et hjørne og sette alle piggene ut, ta rennefart mot Nobelkomiteen og mot Norge. Kina valgte det siste, og dermed led regimet et enda større ansiktstap enn man ellers ville gjort, sier Færøvik. ■

– Hvilket land leverer flest doktorgradskandidater til Norge?

JARLE AARBAKKE
rektor ved Universitetet i Tromsø

– Nei, hvem kan det være? Jeg tenker på Russland, kanskje?

KARI MELBY
prorektor for forskning ved NTNU

– Det var kjempevanskelig. Jeg tror ikke det er Sverige eller Danmark, ikke Europa eller USA heller. Jeg tror det må være et sted i Asia, kanskje India?

SIGMUND GRØNMO
rektor ved Universitetet i Bergen

– Svaret må vel være Norge. Ellers vil jeg tro at det fortsatt er Kina som har det største antallet nye doktorer ved norske universiteter.

Riktig svar: Kina. 47 kinesere avla doktorgrad ved norske læresteder i 2011, deretter følger Tyskland med 43, Sverige og India med 21 og Russland med 20.

(Kilde: Doktorgradsregisteret, NIFU)

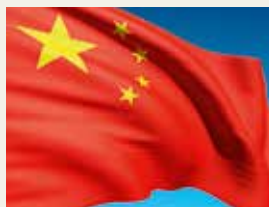
Studenten Zen Yang viser fram en minneplakett om norsk innsats i Kina: misjonærer, lærere og sykepleiere som bygget kirke, skoler og hospital i byen Yiyang i Hunan-provinsen. (Foto: Hung Ngo)

SVERIGE

Ingen nobelpris til kvinner

■ Og slik vil det fortsette, ifølge Liberala Kvinnor. I en kronikk i Aftonbladet kritiserer representanter for Folkpartiets kvinneforbund at ingen kvinner er tildelt nobelpris i år. Anna Steele, folkevalgt i riksdagen, og Lina Nordquist, dosent i fysiologi, mener at svenske kvinners nobel-odds er kronisk dårlige. Årsaken er at kvinner tvinges til å forlate academia på grunn av mangelen på faste stillinger, og at forskere på stipendmidler mister rett til sykepenger og arbeidsledighetstrygd.

AUSTRALIA

Kina forbi USA

■ Kina har gått forbi USA som hovedsamarbeidspartner innen forskning og høyere utdanning, melder kinesiske og australske medier. Paraplyorganisasjonen for australske læresteder, Universities Australia (UA), viser til at 39 universiteter har inngått avtaler med kinesiske læresteder. Det totale antallet avtaler mellom universiteter har vokst med 75 prosent fra 514 til 885 på mindre enn ti år. Utviklingen gleder australske myndigheter som kaller det 21. århundret for det asiatiske århundret.

AFRIKA

Raskere fremtid

■ Forskere i Afrika sør for Sahara skal knyttes nærmere og raskere sammen ved hjelp av fiberoptikk. Det afrikansk-ledete høyhastighetsnettverket UbuntuNet er nå lansert både i Afrika og i Europa. Internett-infrastrukturen har så langt koblet Kenya, Sør-Afrika, Sudan, Tanzania og Zambia til Europa, men skal utvides de neste årene. Nettverket skal oppheve afrikanske forskeres isolasjon fra det globale forsknings- og utdanningsmiljøet og øke det afrikanske nærværet i forskningen, sier en talsperson for UbuntuNet.

STORBRITANNIA

Hawking vant mest

■ «Tid er penger», konkluderer The Guardian etter at Stephen Hawking har mottatt den mest lukrative forskningsprisen i verden. Som teoretisk fysiker har Hawking blant annet forsket på tid og rom, men han mottar prisen Special Fundamental Physics Prize for helheten i sitt livsverk. Prisen som ble etablert av den russiske multimilliardæren Yuri Milner i fjor, er på hele tre millioner dollar, tilsvarende 17 millioner kroner. Til sammenlikning var Nobelprisen for 2012 på åtte millioner svenske kroner, senket fra ti millioner året før.

SUDAN

Omfattende opptøyer

■ Opptøyer i stil med den «arabiske våren» har funnet sted i Sudan etter at fire studenter er funnet drept. De skal ha blitt drept i desember under en politiaksjon mot en fredelig studentdemonstrasjon til støtte for gratis utdanning ved Gezira-universitetet, sør for hovedstaden Khartoum. Demonstrasjonene er de største på et halvt år, da også universitetet var sentrum for protestene. Demonstrantene vil at det 23-årige regimet til president Omar al-Bashir avvikles, skriver University World News.

DANMARK

Sjokktall. Visstnok.

■ Vitenskapelig ansatte ved Københavns Universitet bruker sjokkerende lite tid på undervisning, skriver den danske avisen Metro Xpress. Kun 20 prosent av arbeidstiden går med til undervisning, et «sjokktall» ifølge overskriften, mens resten av tiden visstnok «går med» til forskning. Norske forskere vil neppe være like sjokkerte over sine danske kollegers tidsbruk. I Norge står undervisningen for 32 prosent av tidsbruken, mens forskning står for 28 prosent. (PS: Misunnelig? Københavns Universitet skal i år ansette 300 nye forskere. Se nedenfor. Red. anm.)

DANMARK

Ansetter i krisetid

■ Københavns Universitet er kjerringa mot strømmen i det danske jobbmarkedet. Mens store konsern som Vesta, Danske Bank og SAS sier opp flere tusen ansatte, vil universitetet oppbemanne med 300 nye forskere i løpet av året. Det er den største veksten i tallet på ansatte i universitetets historie, skriver Universitetsavisen. Årsaken er at statsbudsjettet for 2013 sikrer universitetet stabile bevilgninger de neste tre årene. Det gjør at universitetet tør å bruke 700 millioner kroner av egenkapitalen til nye investeringer.

KINA

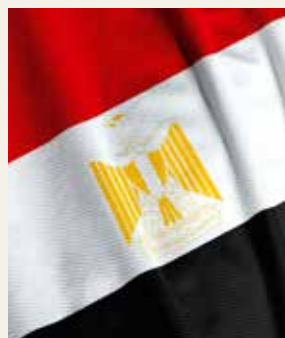
Go west!

■ Kinesiske universitetsledere blir sendt til universiteter i vesten for opplæring, melder University World News. Rundt 1000 rektorer og direktører skal sendes til universiteter i USA, Storbritannia, Australia og Tyskland for å gjennomgå ledelseskurs. Opplæringsprogrammet som skal koste ca. 72 millioner kroner, skal gå over fem år, og de første lederne ble sendt av gårde i desember i fjor. Målet er å lære om universitetsreformer og utviklingen i høyere utdanning i industriland. Prosjektet skal også stimulere til økt utveksling.

STORBRITANNIA

Kuttet flere tusen emner

■ Britiske universiteter har kuttet over 5200 emner i fjorårets kurs-tilbud, og årets studenter kan vente seg ytterligere kutt på over 2600 emner, rapporterer Daily Mail. Universitetene ser seg nødt til å konsentrere ressursene på de mest populære emnene etter at regjeringen har redusert universitetsstøtten kraftig. Reduksjonen er finansiert gjennom en tredobling i studieavgiftene til 9000 pund i året, tilsvarende 82 000 kroner. Det har ført til en nedgang i studie-søknader på ti prosent for 2013, ifølge nye tall.

EGYPT

– Grunnlov truer forskning

■ Høyere utdanning og forskning er blitt nedprioritert i utkastet til ny egyptisk grunnlov. Det mener kritikere fra sektoren og opposisjonen, skriver University World News. Av 234 paragrafer er det kun fem som berører utdannings- og forskningssektoren. Det overrasker mange siden president Mohamed Morsi selv er professor. Ifølge kritikerne er grunnlovsforslaget altfor vagt om utdanning og forskning, men regjeringen mener at forslaget skal sikre akademisk frihet og uavhengighet.

STORBRITANNIA

Økte kjønnsskiller

■ Det er en tredjedel mer sannsynlig at kvinner begynner på universitet enn menn, viser en ny britisk rapport. Etter at landet innførte høye studieavgifter som følge av budsjettkutt, har kjønnsgapet blant søkere til høyere utdanning økt. Generelt har antallet søkere falt med 8,8 prosent, og antallet som blir tatt opp ved universitetene har falt med 13 prosent. Men antallet mannlige søkere har blitt redusert dobbelt så mye som kvinnelige. Selv om alle mannlige søkere hadde fått studieplass, ville kvinnene fortsatt ha vært i flertall, skriver The Guardian.

STORBRITANNIA

Forskere mot ballonger

■ Feiret du det nye året med svevende ballonger i all verdens farger? Du burde vite bedre. Slik løsaktig bruk av helium har fått flere forskere til å reagere det siste året, ifølge The Guardian. Tilgangen er nemlig i ferd med å bli så begrenset at forskning som tar i bruk helium for sine nedkjølede egenskaper, kan måtte opphøre. Hoveddelen av jordens heliumlagre kommer fra USA, der uthenting av gassen fra jordskorpen ble kommersialisert på 1920-tallet. De amerikanske lagrene er ventet å gå tomme om få år.

SVERIGE

Bare rike studenter

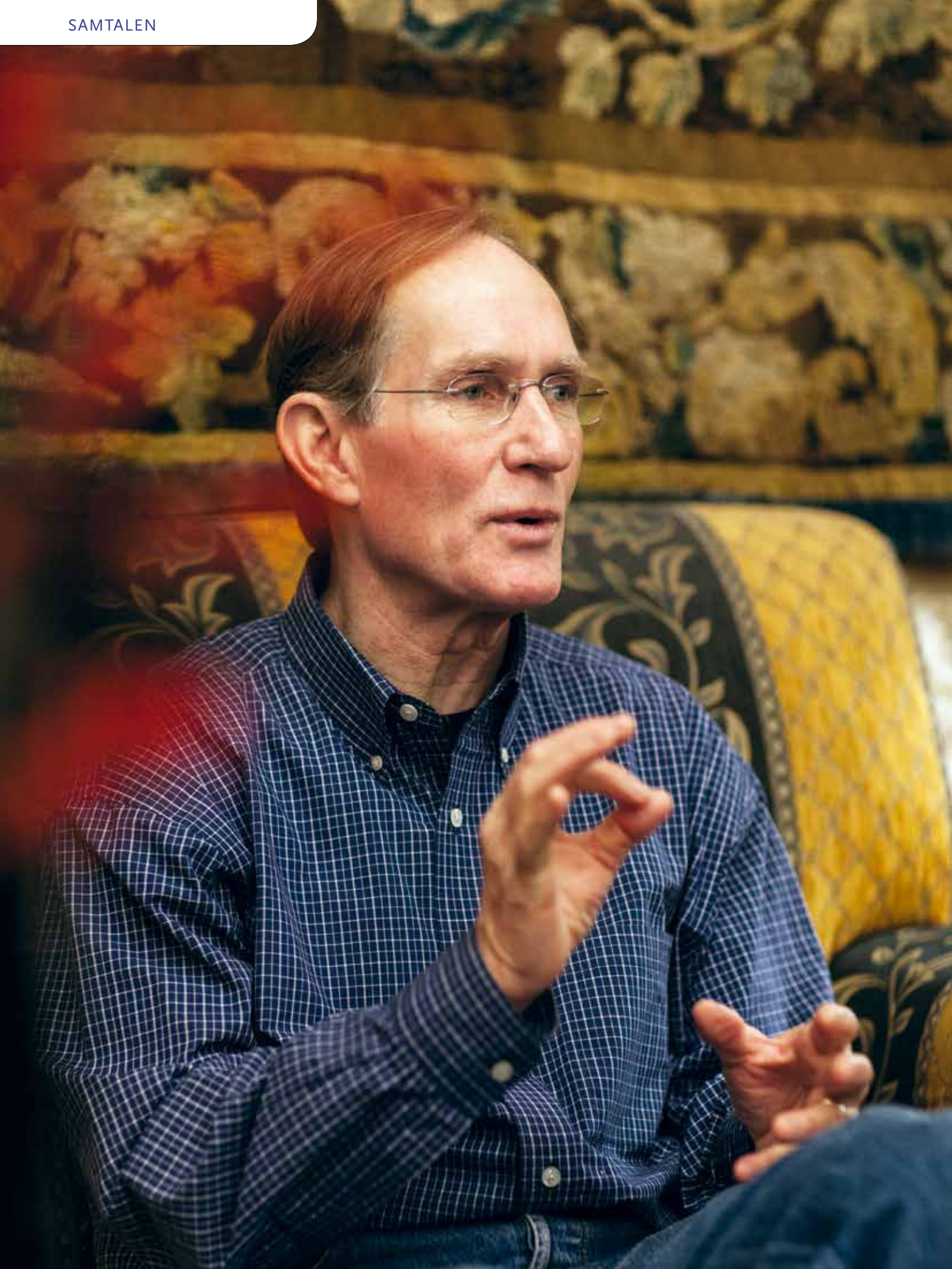
■ Rektor ved Lunds universitet er urolig for utviklingen blant internasjonale studenter, skriver studentavisen Lundagård. Siden Sverige innførte studieavgift for ikke-europeiske studenter, har antallet søknader fra internasjonale studenter falt markant. Det er spesielt studenter uten god råd som faller fra. – Hadde vi hatt flere stipender, hadde vi kunnet satse mer på studenter fra u-land. Men vi håper at flere bedrifter og organisasjoner vil sponse stipender. Det er ikke bra at vi får færre studenter med dårligere økonomisk bakgrunn, sier rektor Per Eriksson.

STORBRITANNIA

Menn tjener best

■ Kvinner ansatt ved det fremstående Universitetet i Cambridge, tjener langt mindre enn sine mannlige kolleger, melder Cambridge News. Ifølge en ny rapport er den gjennomsnittlige grunnlønnen for kvinner 31 023 pund (tilsvarende 281 000 kroner), mens menn i snitt tjener 8675 pund mer (tilsvarende 78 000 kroner). Som tiltak anbefaler rapporten oppfølging av ansatte som vender tilbake fra fødselspermisjon, for at de skal få karrieren og lønnskurven tilbake på rett spor.

REISER PÅ VATNET

PETER AGRE I SAMTALE MED PER ANDERS TODAL
FOTO: ERIK NORRUD

Det er berre éin mann med joggesko i resepsjonen til Grand denne fredagsmorgonen. Truleg er han òg den einaste der med ein Nobelpris i kjemi. Peter Agre¹ er ikkje så fin på det.

– Det er mange nok i academia som tek seg sjølve høgtideleg, seier Peter Agre.

– Når du har fått Nobelprisen, trur folk at du må vere ein skrekkeleg seriøs mann. Men eg har alltid identifisert meg med Mark Twains figur Huckleberry Finn: ein gut frå enkel bakgrunn, som nekta å føye seg etter reglar og restriksjonar. Eg likar den ungdommelege nyfikna hans.

Agre er i dag leiar for Institutt for malariaforskning ved John Hopkins-universitetet i Baltimore. Han har vore på mange Oslo-turar før. Denne gongen kom han mest på grunn av skipingsmøtet for eit nytt rådgjevande panel for Universitetet i Oslo (UiO), eit knippe vitskaplege stjerner som skal gje råd om korleis universitetet best kan utviklast. Panelet skal leiast av Esko Aho, tidlegare statsminister i Finland, og er så internasjonalt at det tilmed på norsk blir omtalt som «Strategic Advisory Board»² på nett-sidene til universitetet. Agre undrar spøkjefullt på om han sjølv er habil.

– Eg er kanskje for nært knytt til universitetet her til å vere objektiv.

Peter Agre reknar UiO-rektor Ole Petter Ottersen som ein god ven, etter mange år med samarbeid. Den første forelesinga etter at Agre fekk tildelt Nobelprisen i kjemi i 2003, heldt han i Oslo. Agre fekk prisen for ei oppdaging ni år før: ein type protein som tillèt vasstransport mellom cellene i menneskekroppen, ein mekanisme som forskarar hadde leita etter sidan 1800-talet. Proteina fekk namnet *akvaporin*, og oppdaginga har umåteleg mange biologiske og medisinske bruksområde.

– Ole Petter kontakta oss tidleg for å samarbeide om vidare forskning på akvaporin, og kontakten mellom fagmiljøa våre vart veldig produktiv.³ I tillegg har eg familierøtene mine i Noreg, tre av dei fire besteforeldra mine var norske. Det er alltid godt å knyte band attende til opphavet sitt.

Rådgjevarpanelet sine band til Oslo er langt lausare. Forskerforum møter Agre to dagar etter det første møtet i desember. Det lét seg ikkje gjere å samle meir enn fem av dei sju panelmedlemmane – og no er det to år til neste møte.

– Veldig få vitskapsfolk blir hugsa lenge. Vi blir raskt gløymde tilmed ved våre egne universitet.

– Kan eit organ som dette bidra med særleg meir enn vage ambisjonar og gode intensjonar?

– Ja. Men kor mykje er vanskeleg å seie etter berre eitt møte. Vi har svært ulike bakgrunnar og må bli kjende med kvarandre. Og det er mykje vi må lese og setje oss inn i for å bli kjende med universitetet. Det vi kan bidra med, er ikkje nokon *quick fix*, det er eit langsiktig arbeid.

Sjølv etter berre eitt møte har panelet sett seg ut eit par moglege satsingsfelt for UiO, fortel Agre.

– Vi var samde om at universitetet bør konsentrere seg om nokre få, unike styrkeområde. Det er så mange universitet i verda, og ein må prøve å skilje seg ut. Arktisk forskning er eitt mogleg felt – mange land er interesserte i nordområda, men Noreg ligg jo faktisk i randa av Arktis. Eg trur òg den norske tradisjonen med fredsarbeid er noko UiO kan byggje vidare på. Nobels fredspris blir delt ut her, og Noreg har eit eineståande omdøme i verda som fredsnasjon.

– Spennvidda i panelet dykkar er ekstremt stor, frå politikk og poststrukturalisme til biokjemi og juss. Med så ulike bakgrunnar – kan de kommunisere i det heile?

– Vi sette i alle fall pris på meningsutvekslinga. Eg tykte det første møtet var produktivt, men vi er sjølv sagt ikkje samde om alt. Vi kjem ikkje til å kome med dramatiske forslag om å flytte administrasjonen til Sandefjord eller noko slikt. Men vi kan gje universitetet hjelp til å vere sjølvkritisk.

– Om mangfaldet i ei gruppe blir for stort, kan resultatet bli mindre enn summen av delane?

– Sant nok. I blant kan arbeidet til slike organ minne om spørjeskje-maet på slutten av ein flytur: «Kva tykte du om toaletta, maten og servicen, på ein skala frå ein til fem.» Eksterne evalueringar kan vere meningslause, men slike prosessar kan òg vere kreative og gje innsikt. Og leiinga ved UiO fortener honnør for å be om konstruktiv, ekstern kritikk. Om dei berre ville ha ein klapp på skuldra, ville dei ha spurt andre enn oss.

Panelet skal hjelpe UiO til å forbetre seg, men kvaliteten til eit universitet er ingen eintydig storleik. Agre har eit ambivalent forhold til universitetsrangeringar.

– Slike lister minner litt om ein missekonkurranse. Ingen kan seie sikkert kva universitet som er best. Men eg trur samtidig at rangeringar kan fungere som insentiv for universitetsleiarar som ønskjer å forbetre institusjonane sine.

Som leiar for Institutt for malariaforskning er Agre i dag sjølv meir administrator enn forskar. Han er ein ivrig tilhengjar av vitskapleg samarbeid – både i teori og praksis.

– Samarbeid blir stadig viktigare i vitskapen. Sjå berre på litteraturen: For to generasjonar sidan hadde vitskaplege artiklar gjerne berre éin eller to forfattarar, no har dei som regel ei heil rad. Forskarteamar er større, og dei samarbeider gjerne med fleire andre team, seier Agre.

1 Peter Agre vart fødd i Minnesota, USA i 1949. Han utdanna seg til medisin ved Johns Hopkins-universitetet, men gjekk over til biokjemisk grunnforskning. I 2003 fekk Agre Nobelprisen i kjemi for oppdaginga av *akvaporin*, proteina som tener som vasskanalar i menneskekroppen.

2 Ved sida av Agre og Aho er medlemmene i rådet jurist Shaheen Sardar Ali, litteraturvitar Toril Moi, biofysikar Erwin Neher, filosof Gayatri Chakravorty Spivak og sosiolog Frans van Vught. Rådet skal «hjelpa UiO til å bli mer synlig, attraktivt og engasjert internasjonalt».

3 Medisinprofessor Ottersen har samarbeidd med Agre sidan 1995. Miljøet ved UiO har brukt oppdaginga til Agre i studiet av hjerneceller, mellom anna for å finne nye måtar å behandle hjerneødem på.

Hans eige store gjennombrøt var ikkje resultat av noko stort lagarbeid. Agre og det vesle teamet hans leita eigentleg etter eit antistoff i blodceller da dei snubla over den lenge ettersøkte mekanismen for vasstransport i kroppen.

– Oppdaginga vår skjedde ganske uavhengig, som ein tilfeldig observasjon. Men når ein skal ta forskinga vidare, bør ein knyte seg til dei beste fagmiljøa i verda. Slikt samarbeid er ikkje som ein sommarleir der vi møtest for å synge songar ved leirbålet og hygge oss saman. Målet er å utvide den intellektuelle eldkrafta, og få til noko saman som ingen av oss kunne gjere aleine.

Men vellukka vitskapleg samarbeid er ikkje lett å sentralstyre eller planleggje ovanfrå, understrekar Agre.

– Universitetsleiarar seier alltid at forskarar må arbeide tverrfagleg og tverrkulturelt. Men det er som å formane barna sine om at dei må date så og så lenge før dei gifter seg. Det treng ikkje å ha særleg effekt. – *Vitskapen i stor skala er eit kollektivt, langsiktig arbeid, og lite av verkeleg verdi kan bli oppnådd i einsemd. Samtidig er forskarar gjerne konkurransemenneske som arbeider ekstremt hardt for å bli blant dei beste på sitt felt.*

– Ja, personleg ambisjon ligg under veldig mykje i vitskapen. Forska-

rar ønskjer å bli anerkjende, ingen publiserer vitskaplege artiklar anonymt. Alle ønskjer å vere først med ei oppdaging. Det er som med utforskinga av polområda: Det er betre å vere Amundsen enn Scott.

Også Agre har hatt nok av konkurranseinstinkt. Han har sjølv skildra korleis han låg vaken om nettene før gjennombrøtsartikkelen hans var publisert.

– *Du var livredd for at nokon skulle kome dykk i forkjøpet.*

– Dei vondsinna, foraktelege, skrekelege konkurrentane våre, ja. Slik er det alltid. Konkurrentane dine er slemme, dei juksar, dei ønskjer å ete opp lunsjen din. Vi såg på oss sjølve som Peter Pan og

rivalen vår som Kaptein Krok. Det er barnsleg, men konkurranse har verdi. Om det går ein ved sida di som prøver å slå deg, da går du fortare. Om Bjørn Dæhlie ikkje hadde hatt konkurrentar, ville også han gått noko seinare i sporet.⁴ Vi skjerpar oss når noko står på spel, seier Agre.

Han er samtidig audmjuk når det gjeld oppdaginga som gav han

– Konkurrentane dine er slemme, dei juksar, dei ønskjer å ete opp lunsjen din.

4 Referansen er ikkje teken ut av det blå. Peter Agre er sjølv ein ihuga langrennsløpar, og har mellom anna gått Birkebeineren og Vasaloppet.

Konkurranse har sine barnslege sider, men lysta til å kome først er òg produktiv for vitskapen, meiner Peter Agre.

Nobelprisen. Agre har alltid understreka at funnet av akvaporin kom ved eit slumpetreff.

– Det var meir flaks enn genialitet, meir Huckleberry Finn enn Einstein. Og ein er alltid avhengig av andre. Ikkje eingong ideen om kva det var vi hadde funne, var vår eigen. Det var professor John Parker, min eigen gamle læremeister, som foreslo at dette kunne vere mekanismen som let vatn krysse cellemembranar. Den sjenerøse delinga hans av idear sette oss på rett spor. Det er ofte slik i vitskap.

– *Men same kor mange som la grunnlaget for oppdaginga dykkar, vil det stå i historiebøkene at du vann Nobelprisen for dette arbeidet.*

– Det er ein fotnote i historia, ingenting meir. Men om forskinga er viktig, vil *resultata* leve lenge. Kunnskapen er varig, forskarane blir gløymde. Ja, det er intens konkurranse og store ambisjonar, men veldig få vitskapsfolk blir hugsa lenge. Vi blir raskt gløymde tilmed ved våre eigne universitet. Det er brutalt, men sant.

Oppdaginga av akvaporin definerte tilværet til Agre i mange år, med ei endelaus rekkje foredrag og samarbeidsprosjekt rundt i verda. Så skifta han kurs og fann på eit vis attende til sine eigne ungdomsideal. På 1960-talet var Agre ein svært radikal student med sterkt sosialt samvit og ønske om å skape ei betre verd.

– Det som er framfor meg, er meir interessant enn det som skjedde

i fortida. Eg gjekk over til malariaforskning. Eg blir aldri noko meir enn ein middelmåtig malariaforskar, det veit eg. Men eg kan gi merksemd til eit viktig felt, tiltrekkje dyktige, unge forskarar og skaffe donorar. Nobelprisen har gjort det mogleg å oppnå ting eg vanskeleg kunne klart utan.

Idealismen til Agre strekkjer seg utover den reine forskinga. Han er òg ein frontfigur for såkalla vitskapsdiplomati. Som leiar for American Association for the Advancement of Science – «Amerikansk foreining for fremje av vitskap»⁵ – har Agre dei siste åra vitja land som knapt nokon amerikansk politikar ville finne på å dra til.

– Vitskap kan opne dører også i land som USA har eit fiendtleg forhold til. Delegasjonane våre har vore ønskte velkomne i Nord-Korea, Cuba, Iran og Burma. Vi var ikkje der for å kome med politiske erklæringer eller for å legitimere regima, men for å møte vitskapsfolk og sjå etter måtar å samarbeide på. Håpet er at dette kan føre nasjonane nærare kvarandre.

– *Kor mykje kan ein egentleg oppnå med akademisk diplomati?*

– Det er veldig vanskeleg å seie. Vi gjer jo ikkje dette for å få foto-seansar av oss sjølve med diktatorar. Klarer vi faktisk å opne nokre dører? Vil dørene i så fall lukke seg att? Blir vi lurte eller svikne av dei vi møter? Kanskje veit vi ikkje svaret før lenge etterpå.

Slike reiser kan by på mange dilemma for Agre og delegasjonane hans.

– Under opphaldet vårt i Iran sist juni fekk vi beskjed om at president Ahmadinejad ville møte oss. Vi ønskte ikkje å stille opp på smilebiletet saman med han, samtidig kunne vi vanskeleg avslå ein slik invitasjon. Vi bad om at det ikkje skulle vere fotograf til stades, og møtet gjekk OK og vart ikkje eit PR-stunt. Men det viktigaste for oss er å få til avtalar som gjer at vitskapsfolk frå ulike land kan møtast og samarbeide.

– *Men sjølv om intensjonane er gode, vil de alltid stå i fare for å gje legitimitet til brutale regime.*

– Ja, særleg var Nord-Korea problematisk. Det er truleg det mest brutale og isolerte regimet i verda i dag. På slutten av besøket vårt i 2011 fekk eg tildelt eit manus av vertane som eg skulle framføre. Teksten var ei hylling av Kim Jong Il, han fekk æra for alt som skjedde ved universitetet. Men universitetet vi var på i Pyongyang, er faktisk ein privat institusjon, finansiert av ein koreanskfødd amerikanar. Eg kunne jo ikkje stå der og «hylle den strålende visdomen til vår store åndelege leiar Kim». Eg måtte redigere manuset under framføringa. Da eg sa litt om Kim, var det vill, ståande applaus. Men da eg så gjekk utanfor manus, vart tolken svært uroleg. Og da eg avslutta med å ønskje studentane velkomne til vitskapens verd, i staden for å hylle Kim, var salen taus som grava.

Verdien av desse reisene er ikkje berre knytt til situasjonen i noet, understrekar Agre.

– Ingen regime varer evig. For få år sidan ville det vore utenkjeleg at ein amerikansk president skulle vitje Burma, men i haust skjedde det. Da eg reiste rundt i Sovjetunionen som 17-åring, ville eg aldri trudd at eg skulle få sjå slutten på jernteppet. Men i 1989 løyste alt seg opp på forbløffande kort tid. Også Nord-Korea, Cuba og Iran vil endre seg ein dag, og da er det nyttig å vite kva vitskapsfolk og intellektuelle vi kan snakke med. Da slepp vi kaste bort verdifull tid.

– *Har nokon av desse reisene skapt problem for deg heime i USA?*

– Nei. Men som ung ryggsekkreisande vart eg arrestert da eg kom til Vietnam i 1970. Nokon reagerte på at eg hadde eit visum frå DDR i passet mitt.

Agre smiler lunt.

– Eg burde kanskje ha drive eit «Vondskapens akse»-reisebyrå. Det er Huckleberry Finn igjen. Eg har alltid vore nyfiken på kva som ligg bak den neste svingen i elva. ■

Per Anders Todal er frilansar i Forskerforum og fast journalist i Dag og Tid.

⁵ American Association for the Advancement of Science er verdas største vitskaplege foreining, med 130 000 medlemmer. Foreininga er mellom anna utgjevar av tidsskriftet *Science*. Agre vart leiar i 2009.

KVEN: stipendiat Guro Flinterud ved Institutt for kulturhistorie og orientalske språk (IKOS), Universitetet i Oslo

KVA: analyserer forholdet mellom dyr og menneske med utgangspunkt i isbjørnen Knut

KORLEIS: følger ulike historier om Knut i media og i dyrehagen

AV JOHANNE LANDSVERK

Kjendisen Knut

Isbjørnen Knut vart redda og fostra opp av dyrepassar Thomas Dörflein i Berlin Zoo. (Foto: Christina Meier)

PROSJEKT: «A polyphonic polar bear. Animal and celebrity in twenty-first century popular culture.» Del av prosjektet «Dyr som ting og dyr som tegn». INSTITUSJON: Institutt for kulturhistorie og orientalske språk, Universitetet i Oslo. FAGRETNING: Kulturhistorie. FINANSIERING: Forskingsrådet (KULVER-programmet). ARBEIDSFORM: Analyse, observasjon, intervju. PUBLISERINGSFORM: Doktoravhandling, bok. NY KUNNSKAP: Nytt perspektiv på kva plass dyr kan ha i populærkulturen.

– Vi må ikkje berre sjå kva menneska gjer med dyra, men erkjenne at dyra gjer noko med oss, seier stipendiat Guro Flinterud. (Foto: Johanne Landsverk)

Ein liten hundekvalp virrar rundt i korridoren på Institutt for kulturhistorie og orientalske språk. På eitt av kontora sit kulturhistorikaren Guro Flinterud, som nyleg har levert ei doktoravhandling om dyrekjendisar til vurdering.

– Eg har analysert kva plass dyret har i kulturen vår med utgangspunkt i den medieskapte dyrekjendisen Knut, ein isbjørn som vart fødd i Berlin Zoo i 2006. Det er eit tverrfagleg prosjekt innan kulturhistorie og medievitskap, seier Flinterud, i det den vesle hundekvalpen tuslar inn på nabokontoret.

For her ved instituttet har studium av dyr fått stor plass, blant anna gjennom prosjektet «Dyr som ting og dyr som tegn». Flinterud er stipendiat i prosjektet, som er støtta av Forskningsrådet. Ho har tidlegare jobba med fankultur, og skreiv masteroppgåve om kjendisar i musikklivet.

Skapte mediehysteri

– Eg hadde høyrte om isbjørnen Knut og om korleis media gjorde han til dyrekjendis. Knut vart tidleg ein attraksjon i dyrehagen. Mora, ein pensjonert sirkusisbjørn, klarte ikkje å ta vare på dei to nyfødde ungane sine, noko som er vanleg blant isbjørnar i fangenskap. Dyrepassaren Thomas Dörfflein flytta inn for å bu hos dei, men berre Knut klarte seg. Då han var ein månad gammal, nådde nyheita pressa i Berlin: Dyrehagen hadde fått den første isbjørningen på 33 år. Etter kvart spreidde dette seg til aviser i heile Tyskland, der historier frå dyrehagar er svært populært avisstoff.

Men det var først då avisa Bild trykte eit gammalt sitat frå ein dyrevernforkjempar om at det var unaturleg at menneske skulle oppdra ville dyr, at mediehysteriet tok av.

– Avisa framstilte det som at Knut burde drepast. Det vart laga ei historie om dei vonde dyrevernarane som ville drepe små uskuldige dyr, og det var denne historia som vart snappa

opp av internasjonal presse. Og det er her eg startar arbeidet mitt med å analysere den mediekonstruerte Knut, seier ho.

Ein symbolsk frelsar

I avhandlinga har Flinterud analysert seg fram til fleire ulike forståingar av Knut og kva det individuelle dyret kan vere.

– Både nettavisene og tabloide aviser framstilte Knut som kjendis og barnestjerne. Historia vert fortald som om dyret var eit menneske, der ein prøver å forklare dyret ved å ta i bruk omgrep frå populærkulturen. Knut fekk også mange fans, også kalla «Knutianarar», gjennom ein blogg som vart oppretta av ein lokal TV-kanal i Berlin, og der Knut «snakkar» sjølv. Ein del vaksne damer frå heile verda samla seg der for å snakke med og om Knut. Då eg las kommunikasjonen mellom dei, trudde eg først at dei var spennende galne: «Hei, Knut, korleis går det med deg i dag?», spurde kvinnene, som var opptekne av miljøvern og av lagnaden til isbjørnen. Dei var også opptekne av dyrehagar. At dei hadde ulike politiske ståstader, var sekundært. Det viktige var at dei fann ein fristad gjennom Knut. Mange av dei reiste også heilt frå Australia, Peru eller USA fleire gonger i året for å helse på Knut i dyrehagen.

Isbjørnen Knut vart også eit symbol for miljøørsla og kampen mot global oppvarming.

– I 2007, då Knut var liten, gjekk Nobels fredspris til FN's klimapanel, og klimaspørsmål var heitt stoff. Knut vart dermed ein symbolsk frelsar for isbjørnen som truga dyreart, og media meinte han gav verda nytt håp. Den tyske miljøvernministeren sørge for at han vart fadder for Knut, og sponsa utgiftene hans i to år mot å få bruke Knut i PR-kampanjar. Ministeren uttalte at «no har vi redda ein isbjørn, og vi må gjere ein ekstra innsats for å redde resten». Knut vart også brukt i reklamekampanje for

Greenpeace, og bilete av Knut vart manipulerte og brukte i populærkulturen, til dømes på framsida av Vanity Fair.

Knut etter døden

Isbjørnen Knut døydd i 2011 av hjernebløding. Han fekk eit anfall, fall i vatnet og drukna. Flinterud fortel at han truleg hadde eit virus som forskarane framleis prøver å finne ut meir om.

– Det kunne vore ei avhandling i seg sjølv å skrive om Knut etter døden. Direktøren i dyrehagen ville sende Knut til utstopping ved Det naturhistoriske museet i Berlin, men alle andre var imot dette. Det vart underskriftskampanjar og store demonstrasjonar utanfor dyrehagen, og tyske medium meinte det var uhyøyr å stoppe ut ein ven og familiemedlem, seier ho.

Førebels har ikkje utstoppinga kome i gang på grunn av all kontroversen.

– Fansen meinte Knut burde gravleggast i dyrehagen, men det er ikkje lovleg. Det spesielle var at dyrepassaren døydd av hjarteinfarkt i 2008, så då Knut døydd, gjekk nokre av fansen saman og kjøpte gravplassen ved sida av. No er det sett opp ein gravstein etter Knut, og store mengder av menneske valfartar i dag til grava hans i staden for å besøke dyrehagen.

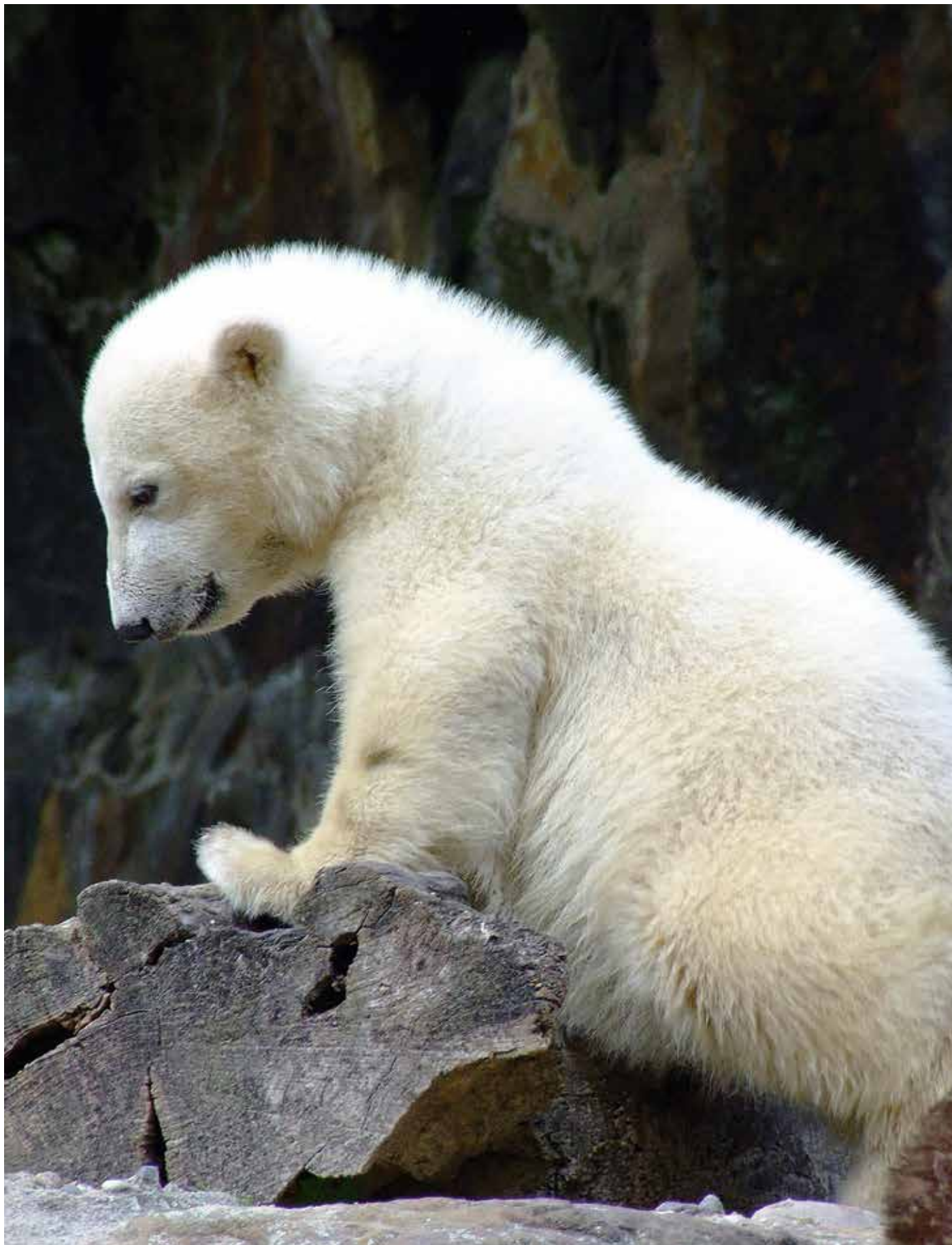
– Men kvifor vekte Knut så sterke kjensler?

– Det er ein kombinasjon av at menneska vart trekte mot den vesle søte isbjørnen, og at dei vart dregne inn i ein kulturell frykt for at klimaet skal bli øydelagt. Isbjørnen symboliserer ei framtidsvon for sjølve dyret, men er også del av ein kulturell trend.

Dyrehagar held stand

Knut er hovudcase i avhandlinga, men Flinterud skriv også om andre kjende dyr i historia, som nashornet Clara som kom til Nederland på slutten av 1700-talet.

– Ein tidlegare skipper reiste rundt i Neder-

Den vesle, søte isbjørnen Knut vart brukt som symbol i kampen mot global oppvarming. (Foto: Christina Meier)

Fansen har kjøpt gravplass til Knut ved sida av dyrepassaren. Men sjølv hamnar isbjørnen truleg på museum. (Foto: Guro Flinterud)

land for å vise fram nashornet. Clara var den første store dyrekjendisen, seier Flinterud. Ho fortel også om elefanten Jumbo i dyrehagen i London på slutten av 1800-talet, som vart seld til eit sirkus i USA til store protester frå publikum.

– Isbjørnen Knut representerer noko heilt nytt ved å vere ein del av sosiale medium. Men forholdet til dyrehagar har ikkje endra seg veldig mykje. Folk flest er ikkje meir skeptiske til å halde dyr i fangenskap enn dei var på 1800-talet, då dette var rein underhaldning. Å besøkje dyrehagar er av dei mest vanlege fritidsaktivitetane, både i Tyskland og i mange andre land. Men i Noreg har vi ikkje den same tradisjonen, og vi har også eit strengt lovverk når det gjeld å halde og stille ut levande eksotiske dyr.

– Dyra gjer noko med oss

Flinterud er den første som analyserer det omfattande materialet som finst om isbjørnen Knut. Ho har studert aviser og nettaviser og snakka med folk i dyrehagen.

– Eg har intervjuja journalisten i TV-selskapet som var Knuts stemme på bloggen, og har også

snakka med nokre av damene som deltok, og som har fått nære vener gjennom bloggen. Empirisk går eg djupt inn i dei ulike historiene. Eg set dei ulike forteljingane om Knut ved sida av kvarandre og ser dei i samanheng. Eg vil vise at dette eine dyret kan vere svært ulike ting.

– Det er sagt at forholdet mellom menneske og dyra er blitt borte i vår vestlege kultur, og teoretikarane har hatt ein tendens til å menneskeleggjere dyra, både kjæledyr og dyrehagedyr. Men ved å kalle det menneskeleggjering, undervurderer vi dyra. Vi må ikkje berre sjå kva menneske gjer med dyra, men erkjenne at dyra gjer noko med oss. Eg meiner teorien rundt dette temaet har vore for einsidig. Eg ville finne ut kven menneske har meint at Knut er, og om ulike møte mellom menneske og isbjørn skaper nye versjonar av Knut. Isbjørnen Knut er ikkje identisk med forteljingane som er laga, men han blir sjølv ein deltakande part i å konstruere dei. Ved å sjå dei ulike versjonane ved sida av kvarandre blir dette tydeleg.

– Men kvifor er forskinga di viktig?

– Fordi det er lite anerkjent i vår kultur at dyr

er ein viktig del av samfunnet. Dette handlar om meir enn kjøttproduksjon og dyr i fangenskap, vi må sjå korleis menneske og dyr lever saman i eit større perspektiv. ■

Institutt for kulturstudium og orientalske språk (IKOS)

- driv med undervisning, forskning og formidling innanfor religion og kultur, særleg i Europa og Asia
- har 110 tilsette, med 40 ph.d.- og postdoktorstipendiatar
- driv forskingsprosjektet «Dyr som ting og dyr som tegn» med undertittelen «Standardisering og synliggjøring av dyr»

20 NØTTER

Emigrantar

- a) Kva namn vart målararen Domenico Theotocopoulos, fødd på Kreta, kjend under etter at han drog til Spania?
- b) Kva for biletkunstnar forlét Tyskland i 1933 og slo seg ned i Ål i Hallingdal?
- c) Kva for dekkarving frå Torino vart songstjerne og førstedame i Frankrike?
- d) Kva for opphavleg finsk handballstjerne var med på å ta OL-gull for Noreg i 2008?
- e) Kva for akademikar og samfunnsrefsar kom til Noreg frå Polen i 1983, og vart i 2005 tildelt Fritt Ord-prisen?

Helgenar

- a) Kva kallast nest siste nivået i heilagkårsprosessen i den katolske kyrkja?
- b) St. Peter blir rekna for den første paven i den katolske kyrkja. Kva tyder namnet Peter?
- c) Kva for svensk helgen på 1300-talet skreiv eit bind på 1400 sider om sine mange *Himmelske openbaringar*?
- d) Kva for helgen er best kjend gjennom legenda om kampen hans med draken?

Kva for helgen, her sett på eitt av Oslos kumlokk, er dette?

Frå det greske alfabetet

- a) Kva er namnet på stjernesystemet med tre stjerner som er nærmaste nabo til vårt eige solsystem?
- b) Kva er kallesignalet for politi- og lensmannsetatens spesialtrena innsatsstyrke mot sabotasje og terrorisme?
- c) Kva er den niande bokstaven i det greske alfabetet, som på svensk blir brukt i eit uttrykk tilsvarande vårt «ikkje ein tøddel»?
- d) Kva for omstridd bygg teikna av Juan Herrero har namn etter ein gresk bokstav?
- e) Kva blir bokstaven Σ kalla?

Kennedy-klanen

- a) Kven sit framleis i fengsel for drapet på Robert Kennedy i 1968?
- b) Kven gifte John F. Kennedys niese Maria Shriver seg med i 1986?
- c) Korleis døydde John F. Kennedy jr., kona hans og svigerinna i 1999?
- d) Kva heitte kvinna som døydde i ei bilulykke ved Chappaquiddick i 1969, der Edward Kennedy sat bak rattet?
- e) Kva for kom både Joseph P. Kennedy og kona Rose Fitzgerald frå?

- Emigrantar
- Svar:
- a) El Greco
b) Rolf Nesch
c) Carla Bruni
d) Katja Nyberg
e) Nina Witoszek
- Helgenar
- a) Saligkåring (eller beatifikasjon)
b) Stein eller klippe
c) Den heilage Birgitta (Birgitta frå Västena)
d) St. Georg
e) St. Hallvard
- Frå det greske alfabetet
- a) Alfa Centauri
b) Delta
c) Iota («inte ett jota»)
d) Lambda
e) Sigma
- 1980-talet
- a) Sirhan Sirhan
b) Arnold Schwarzenegger
c) I ein flystyr
d) Mary Jo Kopechne
e) Boston

10 KJAPPE

SIV ANITA LUNDØ VIKSHÅLAND
Medlem nummer 40041725 i
Forskerforbundet
STILLING: fagansvarlig arkeolog ved
Hringariki, Veien Kulturminnepark
UTDANNING: cand.philol. i nordisk
arkeologi ved Universitetet i Tromsø
FØRSTE JOBB ETTER ENDT
UTDANNING: feltarbeid i diverse
fylker rundt omkring
KARRIEREMÅL: foreløpig fornøyd,
men har som mål å få nye midler til
mer spennende prosjekter

Sirkus er tabu

- Hva jobber du med akkurat nå?
- Jeg forbereder en ny utstilling med kulturminner i Buskerud som skal gi et bilde av fortidige samfunn og hvorfor de bosatte seg slik de gjorde.
- Hvor tenker du best?
- Både alene og sammen med andre, men en del kreativt foregår også når en er vekke fra jobb og gjør andre ting. Da må man ta ideen når den kommer!
- Hva er den viktigste fagboken i ditt akademiske liv?
- Bjørnar Olsens *Fra ting til tekst* (1997). Den hjalp meg som student med å gjøre teoretiske perspektiver i arkeologisk forskning mer begripelige og samfunnsaktuelle.
- Hva skal til for å bli en god arkeolog?
- Tålmodighet, samt ikke å ha forutbestemte meninger i et prosjekt, for da finner man bare det man vil, og leter ikke på nye plasser.
- Hva er tabu i ditt fag?
- I formidlingssammenheng er det å lage for mye sirkus. Vi kan gjerne bli flinkere til å være mer gøyale i en utstilling, men ikke flåsete.
- Hva karakteriserer kontorplassen din?
- Jeg jobber i et flunkende nytt museum fra 2009 og har dessuten en enestående utsikt til langhus, gravfelt og vidstrakte jorder.
- Ved hvilken institusjon i verden skulle du gjerne tilbrakt et jobbår?
- Hos Norad og jobbet med kulturminner i bistandssammenheng. Kulturminner er en dialogskaper, og tradisjoner er et samlingspunkt uavhengig av kulturtilhørighet.
- Dersom du måtte velge deg et annet fagfelt, hva ville du falt ned på?
- Biologi. Det må være fantastisk å sitte og se på bittesmå celler i mikroskop.
- Om du var statsråd med ansvar for forskning og høyere utdanning, hvilket enkelttiltak ville du gjennomføre?
- Jeg ville gitt midler til et prosjekt som integrerte kulturens betydning for samfunnet i utdanningen.
- Hva vil du lese mer av i Forskerforum?
- Gjerne mer om ulike former for formidling, fra populærvitenskapelig formidling til rene utstillinger. Her kan ulike institusjoner lære av hverandre.

AV ELIN HAVELIN REKDAL

Ein passiv stat

Kva slag universitet og høgskular treng Noreg? Kor skal dei ligge? Kva skal dei tilby? Korleis skal ein fordele fagområde og ansvar mellom dei? Kva har vi for mykje og for lite av? Spørsmåla er så store og viktige at dei opplagt burde ha vore planlagde, og til ei viss grad styrde av folkevalde. Slik er det ikkje i dag.

Eit viktig vegskilje kom med stortingsvedtaket i 2001 om at høgskular kan søkje om universitetsstatus dersom dei tilbyr fem master- og fire doktorgradsutdanningar. Seinare vart den formelle arbeidsdelinga når det gjeld ansvar for grunnforskning og forskarutdanning mellom universitet og høgskular oppheva. Det hende gjennom den reviderte universitets- og høgskulelova i 2005. Stjernø-utvalet, som utgreidde institusjonsstrukturen i norsk høgare utdanning, skildra og drøfta utviklinga inngåande. I NOU-en *Sett under ett* frå 2008 er ein av undertitlane «Svak arbeidsdeling – begynnende konvergenstendenser». Ifølgje utvalet nærma høgskulane og universiteta seg kvarandre: «Utviklingen i Norge etter 1990 viser at alle politiske ønsker om arbeidsdeling mellom institusjonene med hensyn til studietilbud, blant annet gjennom forslaget om utvikling av et Norgesnett for høyere utdanning med fordeling av faglige knutepunkter, så langt har lidd nederlag. Institusjonene har ikke greid å samarbeide om en nasjonal arbeidsdeling når det gjelder fagområder der det er liten rekruttering. Et finansieringssystem som belønner produksjon av studiepoeng har bidratt ved at det er vanskelig for institusjonene å legge ned tilbud for at de skal videreføres andre steder.»

Den raud-grøne regjeringa innførte SAK-politikken (samarbeid, arbeidsdeling og konsentrasjon) for å stimulere til at lærestadene skulle verte meir solide og meir ulike. Sidan 2010 har regjeringa delt ut 50 millionar kroner årleg til SAK. Institusjonane har pliktskuldig, eller i nokre tilfelle med ein viss iver, prøvd å gjere seg fortente til desse gulrøtene. Men fleire har påpeika at det er for smått. Lat oss seie eit beløp på ein million, som Høgskulen i Telemark nyleg fekk for å utvikle sam-

arbeidet med Universitetet i Agder – det dreg ikkje når ein skal slå saman to institusjonar.

Gulrøtene er noko for små til at dei har særleg effekt som incentiv. Mykje sterkare verkar drivkrafta etter å få universitetsstatus. For å bruke dømet over: Ved ei samanslåing med Universitetet i Agder, får Høgskulen i Telemark dette på kjøpet. Vis meg den fusjonen der universitetsstatus ikkje spelar ei rolle! Her er tre pågåande prosessar, med noko ulik status: 1. Høgskulen i Oslo og Høgskulen i Akershus slo seg saman i fjor. Eit viktig mål var å styrke seg for å kunne oppnå universitetsstatus med tida.

2. Høgskulen i Vestfold og Høgskulen i Buskerud har vedteke å slå seg saman med verknad frå 2014. Høgskulen i Østfold fann ut at dei ikkje ville vere med likevel.

3. Høgskulen i Hedmark, Høgskulen i Lillehammer og Høgskulen i Gjøvik har i årevis hatt samanslåingsplanar, med regionalt næringsliv og politikk involvert. Institusjonane har ikkje vorte samde om korleis ein skal fordele oppgåver og posisjonar, og i fjor avbraut dei prosessen – iallfall for denne gong.

Høgskulen i Finnmark og Universitetet i Tromsø nærmar seg ein

realitet, og er den fusjonsprosessen som har fått mest merksemd i det siste. I ei stor sak i førre nummer av Forskerforum tok vi prosessane bak samanslåingar opp til diskusjon. Tittelen var «Toppstyrte fusjonar», og den er det god dekning for. Mange av fusjonsprosessane er kjenneteikna av at toppfolka, ofte rektorar, er driv-

krefter saman med styret. Rektor Jarle Aarbakke ved Universitetet i Tromsø la ingenting mellom: – Fusjonar som dette må vere toppstyrte. Vi prøver å involvere dei tilsette, men slike fusjonsprosessar må uansett finne stad på leiarnivå. Men for at

fusjonen skal bli vellukka, må det vere stor grad av involvering og engasjement frå tilsette, seier Jarle Aarbakke, rektor ved Universitetet i Tromsø (UiT).

Samtidig kunne fagforeiningsrepresentantar frå båe institusjonane fortelje om liten eller ingen medverknad i prosessen. Bortsett frå å sitje (i klart mindretal) i styret, har dei ingen viktige organ til å påverke saka. Dei kan diskutere, eller bidra til høyringar, og må nøye seg med det. Fusjonspådrivarane i rektorat og styre

kan ha utmerkte argument for samanslåingar, fagleg òg. Ved fusjonar burde mange viktige omsyn telje med – omsynet til god forskning, både fri og programtilknytt, til eit variert utdanningstilbod, til dei tilsette, og til regionen

Staten er ein passiv velsignar av og tilskodar til prosessane

og landet. Med dagens system, der staten er ein passiv velsignar av og tilskodar til prosessane, kan heilskapen verte skadelidande. Hypotetisk: I dag kunne samanslåtte høgskular i Oppland/Hedmark, Oslo/Akershus og Buskerud/Vestfold alle utvikla seg til universitet med nokonlunde same tilbod, mot viljen til dei tilsette, og mot behova til samfunnet. Alle regionar kan ha gode grunnar for universitetsprosessar, men nasjonalt kan det verte for einseitig.

Direktør Sveinung Skule i forskingsstiftinga NIFU har nokre tankar som kan vere verdt å lytte til. Han karakteriserer SAK-politikken som marknadorientert, i motsetnad til ein meir aktiv stat på 1990-talet. «Knutepunktfunksjonar» var eit nøkkelopgrep den gongen – ein freistnad på å fordele ansvar for ulike satsingsområde mellom høgskulane. Effekten var mindre enn ynskt, og ordninga vart avvika. Skule meiner fridomen institusjonane har hatt til å utvikle eigne profilar heller ikkje har gjeve god nok differensiering og fagleg arbeidsdeling. Han kjem med framlegg om at staten og institusjonane inngår «utviklingskontrakter» der institusjonane set opp mål i dialog med Kunnskapsdepartementet. – Det gir et større spillerom for strategisk dialog mellom departementet og institusjonene. Økt selvstyre er bra, men neppe tilstrekkelig for å oppnå den ønskede differensieringen. Utviklingskontrakter kan være en måte å styrke departementets strategiske dialog med institusjonene om hvor de skal hen, sa Skule til Forskerforum. Eg ynskjer framlegget velkomne, som iallfall éitt mogeleg alternativ til den rektor- og regionstyrde utviklinga vi ser i dag.

Godt nyttår!

Redaktør
Kjetil A. Brottveit

Vis meg den fusjonen der universitetsstatus ikkje spelar ei rolle!

LEDER KRONIKK DEBATT BØKER

Send kronikkforslag til kjetil.brottveit@forskerforum.no. Kronikkens lengde må ikke overstige 10 000 tegn, inkludert mellomrom. Bidrag som trykkes honoreres med kr. 2 000,-. Innlegg må være maksimum 2000 tegn. De blir ikke honorert.

Medisin til folket

Faglig formidling av høy kvalitet.

I boka *Medisinsk kunnskap* blir vi invitert inn for å se på det mangfoldige området som utgjør medisinen. Hvordan er kunnskapsgrunnlaget for allmennmedisinen, for spesialisttjenestene, for de helseforebyggende tiltakene? Fra de mange og kompetente bidragsyterne (i hovedsak professorer og ledere av helseforetak) får vi saklige (kliniske!) beskrivelser, hjertesukk og brannfakler. Alle artiklene er velskrevne og tar opp noe viktig, og som helhet betraktet er dette folkeopplysning.

Ny forskning får vi høre lite om, men her er ett eksempel: *helgenomsekvensering*. Dette innebærer muligheten for å kartlegge enkelt-individens arvemateriale for i neste omgang å kunne foreta grep for å forhindre eventuelle sykdommer man er disponert for, eller for å skreddersy medisiner. Denne forskningen er eksempel på at arven fra Descartes står ved lag, og at det ikke er det hele mennesket som er forskningsobjekt, men dets organer, celler og cellekomponenter. Den naturvitenskapelige og evidensbaserte tenkningen får spille hovedrollen, og alt plunder med mennesket som et samfunnsmessig, følende og kanskje til og med åndelig vesen er sett bort ifra. Den er også et eksempel på at medisinsk forskning har flyttet seg fra de syke til de friske. Vi vil jo ha oversikten over våre liv! Og vi vil jo forhindre at vondt og vanskelig kan skje! Derfor tror vi på fremskrittet, på at store oppdagelser og nyvinninger fortsatt kan gjøres.

Og derfor bevilges det, antar jeg, lassevis med penger til denne typen forskning. Selv om, slik Heiberg viser, det er knyttet enormt med usikkerhet til kunnskapen. Ja, hva er kunnskap egentlig, når man innenfor medisinen snakker om «sannheter» som sjelden varer lenger enn fem år? Ut fra dette eksemplet skjønner vi hvorfor: fordi ethvert funn er omgitt av så mye uvitenhet, og fordi det er så mye usikkerhet omkring det man tror man vet. Her jakes det på pusle-

spillbrikker man verken kjenner formen eller størrelsen på, eller som kanskje ikke finnes.

De fleste bidragene i boka retter på forskjellig vis kritikk mot det medisinske forskningsfeltet, og så vidt jeg forstår mot forskning som den ovenfor. Fokuset i forskningen

er feil. Det forskes ikke på det som virkelig trengs, og hva det er, er for det første spørsmål som allmennmedisinen er opptatt av. Spesialisttjenesten er minimal i forhold til allmennmedisinens oppgaver. For det andre: For at helsetjenestene skal bli bedre, trenger vi mer kunnskap. Det vi ikke vet, må synliggjøres, og så må forskningen styres mot disse hullene. Det tredje er at helse må gis til dem som trenger det mest. Bevegelsen Global Health viser at verdier har sin plass i forskningen. Forskere har også et moralsk ansvar.

Forskning mangler, altså, men også: Metodene er problematiske. Samfunnsmedisinerne Steinar Westin og Øyvind Giæver skriver at når helsetiltak skal iverksettes, så skal de helst iverksettes på basis av evidens, men hva når dette mangler? Faller medisineren da ut av påvirkningsrollen? Skal forskningsbasert alltid bety evidensbasert?

Allmennmedisinerne kritiserer ikke bare menneskebildet og ideallet om kvantitativ forskning, men også den tradisjonelle, paternalis-

tiske legerollen: «Pasient og lege må finne frem til en felles forståelse av sykdommen.» Bjørn Hofmann, professor i medisinsk etikk, trekker den berørte part inn i selve forskningsprosessen, i det som kalles samproduksjon av kunnskap. Dette innebærer flerfaglighet, men også at ikke-vitenskapelige aktører skal bidra i kunnskapsproduksjonen. Ny kunnskap forhandles frem med blant andre politikere. Dette må være en radikal tanke, i hvert fall for alle tilhengere av elfenbenstårnet og alle med sannhetspretensjoner? Flerfaglighet synes å være veien å gå for de fleste bidragsyterne. Ofte trengs det kvalitativ kunnskap for å kunne formulere en god hypotese. Og så er det dette mennesket, da. Kanskje stenger vi for uendelig mye innsikt ved å opprettholde skillet mellom kropp og sjel? Samfunnsmedisiner Linn Getz og allmennmedisiner Jóhann Agúst Sigurdsson trekker inn fenomenologien og begrepet «den levde kropp». Hvorfor forsker man ikke like mye på kroniske påkjenninger som på gener? Til tross for at det er mye ukjent i forbindelsen mellom levd liv og vond kropp, så viser eksemplet om genforskning at man ikke lar seg skremme av hverken usikkerhet eller det diffuse. Det er tydeligvis en enorm forskjell i tro her, og den har antagelig med paradigme å gjøre.

Det er alltid hyggelig å lese tekster av folk som vil presentere det de brenner for, har kunnskap og tanker om. I bunnen av alle bidragene ligger kjærligheten til et fag. Det er også hyggelig å lese en bok som er redigert så godt. Flere ganger opplevde jeg at jeg fikk svar på spørsmål og tanker som oppsto under lesning av den ene artikkelen, i den neste. Boka gir et innsideperspektiv. Forhåpentlig vil noe av den undersøkende og åpne holdning som kjennetegner bidragene, nedfelle seg blant de mange praktikerne også. Folkeopplysning til leg(e) og lærd!

AV AASNE JORDHEIM

Det kompliserte er det beste

FINN WISLØFF OG SIGBJØRN FOSSUM

Forskning viser at ...?

Gyldendal akademisk, 2012

359 sider

Veil. pris: kr 345

Jeg trodde kuren mot enkle avisoverskrifter som starter med «Forskning viser ...» hadde kommet. Det skulle være denne boka av

medisinprofessorene Wisløff og Fossum, med erfaring fra basal-forskning (medisinske eksperimenter) og klinisk forskning (forskning med pasienter). Men den er ingen lettvin kur. Den er noe annet, og langt bedre.

Forfatterne slår fort fast at forskning ikke alltid gir sikre resultater og evige sannheter, selv om presseoverskrifter kan gi inntrykk av det. De tilbyr så verktøy vi skal bruke, for å avdekke svakheter ved forskningen. Disse er detaljerte gjennomganger av elementær kunnskap om vitenskap, metoder, kjemi og genetikk, sammen med konkrete eksempler fra medisinforskningen, som ofte er omtalt i media. Bokas første del tar blant annet for seg forskning på kolesterol, vin, lavkarbodiett, kosttilskuddet Q10, placeboeffekten og prostatakreft. Den andre delen går til den medisinske grunnforskningen, med gjennomgang av kjemi og genforskning, for eksempel illustrert gjennom spørsmål om alkoholisme er arvelig, eller om sykdom kan skyldes feil på et enkelt gen.

Selv om det finnes eksempler fra pressen, er det ikke redaksjonene forfatterne først og fremst er ute etter å ta. Det tror jeg de gjør rett i. Selv om journalistene, som forskningen, skal holde seg til sannheten, står kriteriene for hva som er «en sak», ofte i kontrast til hvordan medisinsk forskning utformes, foregår og formidles. I pressen seiler raskt kriterier som enkelhet, aktualitet, relevans og identifikasjon høyt opp på lista. Boka demonstrerer og dokumenterer hvordan dette er umulige kriterier i den medisinske forskningen. De avkler så å si virkeligheten ved å løfte fram forbehold, potensielle fallgruver, mulige feilslutninger og

spuriøse effekter: det uforutsigbare mangfoldet.

Ett eksempel er rødvinen vi tidvis kan lese er sunn, helst når vi er klare for fest, og kan identifisere oss med avisoppslaget. Wissløff og Fossum sier ikke at pressen tar feil. De viser derimot det krevende i å blant annet finne riktige metoder, problemstillinger, gjøre korrigeringer for andre forklaringsfaktorer – og et vell av andre valg forskerne må ta, før de til slutt kan si «at et moderat, jevnt inntak av alkohol (spesielt rødvin) har en gunstig totaleffekt på helsen til middelaldrende og eldre mennesker». Vel vitende om at funnene ikke fjerner fakta som at fire prosent av alle dødsfall i verden kan tilskrives alkohol, eller at kostnadene utgjør mer enn én prosent av brutto nasjonalprodukt i de fleste land.

Slik blir boka en berikende inngang til et ytterst interessant fagfelt – for medisinstudenter og helsejournalister, men også for generelt interesserte legfolk som meg. Og det beste? Det beste er at selv om avisoverskrifter kan gjøre verden lettfattelig med sine forenklinger, og virkeligheten blir stadig mer komplisert og vanskelig å begripe for hver side av denne boka, så føler jeg meg langt mer hjemme i den. Så enkelt, og så komplisert er det.

AV RAGNHILD FJELLRO

God vitskap om tillit

HELGE SKIRBEKK OG HARALD GRIMEN (RED.)

Tillit i Norge

Forlaget Res Publica 2012

333 sider

Rettl. pris: kr 349

Kvar gong eg opnar avisa, ser eg ordet «tillit» i ei overskrift. Offentlegheita er urolig for at folk får svekt tiltru til helsebyråkratiet etter Ahuskandalen, eller til politiet etter 22. juli-handteringa. Med minkande tillit ville me få eit farlegare og meir brutalt samfunn, og det er alle redde for. Men *Tillit i Norge* viser at tilliten vår faktisk er sterk både overfor personar rundt oss, og overfor statlege institusjonar.

Antologien har 15 forfattarar som tek for seg den sterke norske tilliten både sosiologisk og filosofisk, og nyleg avlidne Harald Grimen er ei sentral kraft i boka. Dette er ei krevjande bok å lesa, med både kompleks statistikk og omgrepdiskusjonar som føreset at ein har kjennskap til tillitsforskarar som Anthony Giddens og Russel Hardin.

Det mest pedagogiske kapitlet

heiter «Tillit og mistillit i Norge og Sicilia», og her forklarar Helge Skirbekk og Gunnar Skirbekk kvifor dei to landa har så ulik grad av generell tillit. I Noreg er borgarane materielt, økonomisk og helsemessig svært likestilte, medan Sicilia har stor ulikskap på dei same dimensjonane. Land med høg tillit treng ikkje kontrollera og sanksjonera så mykje av åtferda som andre land må, og dette er skapar igjen ei auka kjensle av tillit. Her er det ein sjølvforsterkande positiv effekt som Sicilia ikkje nyt godt av, men som har fungert godt i Noreg i mange generasjonar.

Låg korrupsjon er eit teikn på gode institusjonar. Harald Grimen skriv at gode institusjonar er dei som kan læra av sine feil og reformera seg. Dei må ha insentivsystem som gjer at dei tilsette ynskjer å følgja målsetningane, og likeins ha rettferdig sjølvjustis og ei god forvaltning av sitt eige renommé. Grimens kapittel er det mest instruktive i boka, og kan langt på veg fungera som ein metodadesign for analyse av graden av funksjonsdyktigheit i institusjonar som NRK Drama eller PST.

Boka har grundige empiriske analysar av tillitsforhold i dagens Noreg. Dag Wollebæk har saman med kollegaer ved Institutt for samfunnsforskning studert tilliten før og etter 22. juli. På kort sikt medførte

terroren ein tydeleg auke av tillit i alle samfunnsgrupper. Terroren fungerte samlande i staden for splittande og bidrog til å dempa utviklinga av frykt. På lengre sikt viser tilliten seg å vera på same høge nivå som før 22. juli. Dette kapitlet står fram som ein botnsolid empirisk studie.

Antologiar har ofte ei salig blanding av tema og tilnærmingmåtar, men denne har ein tydeleg raud tråd. Det er lett å merka at forfattarane har arbeidd lenge i den same fagtradisjonen. Då Harald Grimen ulukkelegvis døde før han var ferdig med sitt kapittel, skreiv Helge Skirbekk det ferdig, og det verkar heilt naturleg.

Tillit i Norge presenterer nesten eit komplett omgrepsapparat for tillitsforskning. Men viktige omgrep som «tillitsgjevar» og «tillitsmottakar» kunne vore brukte gjennom det heile, og likeins burde Grimens verktøy for å analysa institusjonar vore brukt gjennomgåande. I sum er boka likevel så god at eg tenkjer ho kunne vore *endå betre*. Ho burde vorte mildt revidert og utgitt på engelsk for å nå det internasjonale miljøet for tillitsforskning.

AV LARS NYRE

Nye bøker av forskere

TORBjørn HERLOF ANDERSEN

Sårbar og sterk. Menn som har vært utsatt for seksuelle overgrep

Abstrakt forlag, 2012

195 sider

Veil. pris: kr 275

Boka dokumenterer hva det kan bety å ha opplevd overgrep. Gjennom beretninger fra mange overgrepsutsatte menn viser boka hvordan man kan møte egen fortid og skape en annenledes og bedre nåtid og framtid. Ved å bryte tausheten blir den overgrepsutsatte sårbar. Åpenhet krever derfor både styrke og mot. Andersen er førsteamanuensis ved Seksjon for helse, teknologi og samfunn, Høgskolen i Gjøvik.

EVA MÆHRE LAURITZEN

Seks planter som forandret verden

Akademika forlag, 2012

221 sider

Veil. pris: kr 370

Pepper, kaffe, bomull, tobakk, sukker, poteter – de seks plantene er selvsagte i den norske hverdagen. Hvordan erobret de verden og forandret våre liv? Forfatteren kombinerer botanikk og kulturhistorie, og viser hvordan plantene endret kost, klær, sosiale omgangsformer, byggeskikker og arbeidslivet. Lauritzen er botaniker og arbeider med formidling ved Naturhistorisk museum, Universitetet i Oslo.

TERJE TVEDT

Nilen. Historiens elv

Aschehoug, 2012

464 sider

Veil. pris: kr 399

Nilen renner gjennom tre klimasoner og elleve land med til sammen mer enn tusen folkeslag og snart en halv milliard mennesker. I boka fortelles historien om elvens store økonomiske, politiske og mytiske betydning – som motor i økonomien, som kilde til makt, som objekt for ofring og som selve paradiset elv. Terje Tvedt er professor ved Institutt for geografi, Universitetet i Bergen.

ANNE RINGHEIM ERIKSEN

Stalins norske fanger

Scandinavian Academic Press, 2012

237 sider

Veil. pris: kr 349

I løpet av andre verdenskrig ble over 200 nordmenn tatt til fange av sovjetiske styrker og tvunget til å kjempe for livet i sovjetiske tvangsarbeidsleirer. Hva hadde ført disse nordmennene til Sovjetunionen, og hvorfor ble de satt i fangenskap i et alliert land? Forfatteren kaster lys over et glemt kapittel i krigshistorien. Eriksen er historiker og arbeider som rådgiver ved Larvik museum.

Norsk doktorutdanning i forfall?

DOKTORUTDANNING: Doktorutdanningen her i landet har vært evaluert, og rapporten fra NIFU har naturlig nok resultert i debatt og presseoppslag. I novembernummeret av Forskerforum er det nok et oppslag om saken, med fokus på hvor mange publikasjoner en doktoravhandling må inneholde for å være fullgod, og her kommer professor Kari Bø ved Norges idretts-høgskole med noen synspunkter som jeg gjerne vil kommentere. Hennes hovedpoeng synes å være at fire års fulltidslønnet arbeid som doktorstudent skal kunne ut i (minst) fem publikasjoner. Hvis hun med publikasjoner mener artikler som i hovedsak er skrevet (på engelsk) av studenten selv og er blitt publisert i de fremste tidsskriftene på fagfeltet, er jeg fullstendig uenig. For det første går det ett år med til undervisningsoppgaver, et halvt år til å ta kurs og

kanskje et par måneder til å skrive selve avhandlingen, og dermed er tilgjengelig tid til forskning i løpet av en stipendiatperiode mindre enn 2,5 år. Ser vi bort fra at studenten også bør ha et utenlandsopphold i studietiden, og i tillegg bør holde et innlegg på engelsk på en internasjonal kongress, har studenten omtrent fem måneder til å klemme ut en fantasifull hypotese, sette den på prøve med fagets forskningsverktøy (som studenten til dels ikke har brukt før), tolke resultatene i lys av eldre og nyere teorier (som skal læres), skrive en god forskningsartikkel på engelsk (uten særlig erfaring fra før) og bearbeide artikkelen når refereeuttalelsene foreligger. Dette lar seg normalt ikke gjennomføre verken i Norge eller utlandet innen eksperimentelle fag, og derfor tilpasses opplegget på forskjellige måter.

Hvordan dette gjøres, vet jeg av

egen erfaring varierer verden over, men det avgjørende må være at det legges tilstrekkelig vekt på de elementene som vil utvikle studenten som forsker. Det første som da må vike etter mitt syn, er kravet om et visst antall publikasjoner i avhandlingen slik Bø forfekter. Å skrive klart, poengtert og spenstig tar som oftest mer enn tilgjengelig tid å lære selv når gode vitenskapelige resultater skal presenteres, men dette problemet blir ofte løst ved at veilederen skriver det meste av artiklene, slik at studenten kan få mer tid til eksperimenter. Å avsløre at en slik løsning er valgt, er ikke alltid lett, men det er ikke en akseptabel måte å løse problemet på hvis det leveres en avhandling basert på artikler. I mange land har myndighetene/universitetene tatt konsekvensen av dette ved bare å godta avhandlinger i form av monografier som skal beskrive og

diskutere både vellykkede og mislykkede forsøk og resultater på en grundigere måte enn det som er mulig i en stringent vitenskapelig publikasjon.

Dessverre har det ikke skjedd en slik avklaring i vårt land, og det er jeg temmelig sikker på påvirker dristigheten i forskningen. Publisering av fem fyldige, gode artikler (Bøs tall) på mindre enn 2,5 år er ikke forenlig med dristige prosjektmål. Ambisjonene blir derfor senket, og det er ikke norsk forskerutdanning og norsk forskning tjent med.

PROFESSOR LEIV K. SYDNES,
Universitetet i Bergen

Direktør ved NTNU Vitenskapsmuseet

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet søker direktør til NTNU Vitenskapsmuseet. Direktøren skal stimulere til fremragende faglige resultater og til at fakultetene skaffer seg ressurser i nasjonal og internasjonal konkurranse og rekrutterer en høyt kompetent stab.

Direktøren rapporterer til rektor og er en del av rektors lederteam. Museet har eget styre.

NTNU Vitenskapsmuseet har ca. 120 ansatte og er inndelt i 4 seksjoner: Seksjon for naturhistorie, Seksjon for arkeologi og kulturhistorie, Seksjon for formidling og Seksjon for arkeometri. Museet driver med forskning og formidling knyttet til den museale virksomheten. NTNU Vitenskapsmuseet bidrar tungt til arkeologistudiet på alle nivå og bidrar med undervisning på biologistudiet. Nærmere opplysninger <http://www.ntnu.no/vitenskapsmuseet>

Direktørens viktigste oppgaver er følgende:

- lede og utvikle Vitenskapsmuseets virksomhet i tråd med NTNUs strategi

- delta i institusjonens strategiske arbeid og sørge for at museet har oppdaterte strategier
- påse at det utøves god faglig og administrativ ledelse med særlig vekt på virksomhetsområdene samlingskuratering, allmennrettet forskningsformidling og forskning
- representere og posisjonere NTNU og Vitenskapsmuseet utad og fremme internt og eksternt samarbeid
- skape en positiv organisasjonskultur og stimulere til et produktivt og godt arbeidsmiljø
- sørge for velegnede teknisk-administrative tjenester og for effektiv drift

Vi søker direktør som:

- har høy vitenskapelig kompetanse innenfor et av museets fagområder
- har gode strategiske evner med et helhetlig blikk på organisasjonens virksomhet
- kan vise til omfattende og vellykket ledelse i store kunnskapsorganisasjoner

- har en motiverende og inkluderende lederstil preget av samarbeid og medvirkning
- har god og dokumentert museumsfaglig kunnskap og erfaring
- besitter gode kommunikative evner og evne til å skape tillit og nettverk
- har god organisasjonsforståelse med evne til å utvikle administrative tjenester tilpasset kjernevirksomheten

Direktøren tilsettes på åremål for 4 år. Tiltredelse 1.8.2013. Stillingen lønnes etter avtale innenfor rammen for stilling som avdelingsdirektør (kode 1060).

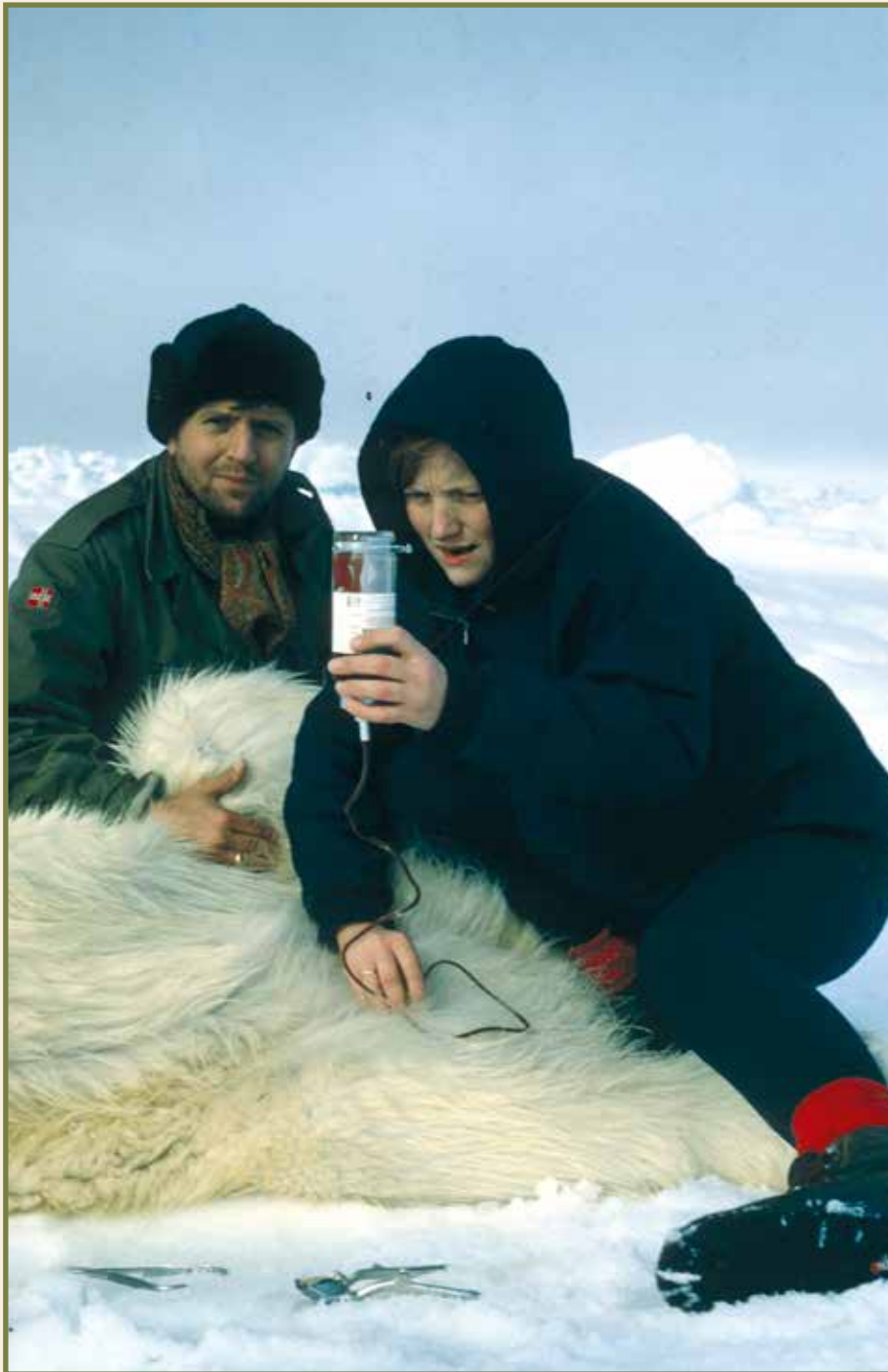
Nærmere opplysninger hos påtroppende rektor Gunnar Bovim, tlf. 95467446/epost: gunnar.bovim@ntnu.no eller Vitenskapsmuseets styreleder Morten Smelror, tlf. 913 95 366, morten.smelror@ngu.no.

Søknadsfrist 14.01.2013. Konv. mrk. «Direktør»

Søknad sendes NTNU v/organisasjonsdirektør Ida Munkeby, Høgskoleringen 1, 7491 Trondheim.

NTNU
Det skapende universitet

Isbjørnen sover

Tore Håstein og Anne Larsen tar blodprøve av bedøvet isbjørn. Bildet er tatt i perioden juli–september 1967, og fotograf er Thor S. Larsen, Norsk Polarinstitutt. Larsen ledet sammen med Nils Are Øritsland en ekspedisjon til Svalbard for å studere isbjørn. Ekspedisjonen arbeidet fra M/S Polarulv, og de vitenskapelige undersøkelsene pågikk dels på fartøyet og dels på land i Hornsund. Hele 51 isbjørner ble merket og undersøkt. Isbjørnene ble fanget levende ved at de ble skutt med piler som inneholdt muskellammende midler. Bedøvelsesgeværet var bare effektivt på 15–20 meters hold, slik at innfangingen var krevende og risikabel. Når bjørnene var fanget inn og bedøvet, ble de fraktet om bord og plassert i et stålbur hvor undersøkelsene ble gjennomført. De ble veid og målt, og det ble tatt blodprøver og samlet inn biologisk data for nærmere analyser. Undersøkelsen var ledd i et flerårig forskningsprosjekt ved Universitetet i Oslo og Norsk Polarinstitutt.

Larsen var tilknyttet Polarinstituttet i flere tiår, og var forskningsdirektør fra 1989 til 1991. Han har hatt en sentral plass i det store internasjonale forskningsarbeidet som førte til at isbjørnen ble fredet. Larsen har gitt den store billedsamlingen sin til Polarinstituttet.

Bildet og alle opplysninger er hentet Norsk Polarinstituttets fotosamling. Samlingen består av totalt 90 000 fotografier fra polare strøk. Deler av samlingen er digitalisert, og ca. 45 000 bilder er tilgjengelig på internett: <http://fotoweb.npolar.no>

Færre nordmenn vil ta doktorgrad

DOKTORGRADSUTDANNING:

Året 2011 var et rekordår for norske doktorgrader med 1329 doktordisputaser ved norske læresteder. I Aftenposten (4.10.12) får vi vite at totalt for alle fag så har 33 prosent av doktorandene utenlandsk statsborgerskap. Størst er andelen innen teknologifag, hvor seks av ti doktorander hadde utenlandsk statsborgerskap, tett fulgt av matematikk/naturvitenskap. Denne tendensen har økt år for år, og det forteller oss flere ting. Det å ta doktorgrad er mer etterspurt og attraktivt for utenlandske statsborgere enn for norske studenter. Dette merkes oss på søkningen til ulike doktorgradsstipender som er utlyste, hvor det synes å være en overvekt av søkere fra utlandet. FrPs Tord Lien mener det er be-

kymringsfullt at det å ta doktorgrad ikke er mer attraktivt blant norske studenter, og viser til at økt lønn for stipendiater vil være et incentiv. Kunnskapsministeren er ikke skremt og sier i den samme reportasjen at vi trenger kompetent arbeidskraft, og at utenlandske studenter vil kunne tilføre oss mye. Daværende leder av Forskerforbundet, Bjarne Hodne, uttalte at «Det kan bli en form for 'brain drain'». Dette kan tolkes som en type bekymring.

Det er mulig å antyde flere forhold som kan forklare disse tendensene. Det er langt flere doktorgradsprogrammer som tilbys på engelsk, og som er internasjonalt orienterte og anvendelige. Det er også færre doktorgradsprogrammer som representerer en språkbarriere for

utenlandske studenter. Norge er et av få land i verden som kan tilby lønn under doktorgradsutdanningen, og hvor de ikke avkreves høye studieavgifter og skolepenger for å ta doktorgrad. Dette gjør det økonomisk lukrativt å kunne komme og ta en doktorgrad her. Til sammenligning må de samme utenlandske studentene betale skyhøye skolepenger hvis de skulle ta en doktorgradsutdanning i et annet europeiske land, spesielt for dem med ikke-europeisk bakgrunn som betegnes som 'overseas students'. Inntil nylig hadde Sverige mange utenlandske studenter, men etter at de innførte betaling for studiene, forsvant de fleste. Nå er det også slik at hvis man skal ta en doktorgrad og må betale for det, så vil de fleste utenlandske studenter sann-

synligvis velge mer prestisjetunge universiteter med godt akademisk omdømme og høy rangering. Det er fortsatt slik at det ikke bare er spørsmål om man har doktorgrad, men hvor fra og hvilket universitet. Det er rimelig å anta at det å ta en doktorgrad (ph.d.) er beheftet med enda høyere status og prestisje hos utenlandske statsborgere enn hos norske studenter, noe som kan forklare at det synes mer attraktivt og ettertraktet blant utenlandske statsborgere. Det er grunn til bekymring hvis norske studenter ikke synes at det er verdifullt nok å ta en doktorgrad og gjøre karriere i akademia, noe den labre interessen for å søke på stipendiatstillinger kan tyde på. En begynnerlønn for stipendiater i lønnstrinn 48 er av mange nevnt som for lite

Norsk senter for
folkemusikk og folkedans
(Rff-sentret)

Rådet for folkemusikk og folkedans (Rff) har som formål å fremje, verne og føre vidare norske folkemusikk- og folkedansartradisjonar som eit uttrykk for kulturell identitet og som berar av særneigne kvalitetar.

Direktør ved Norsk senter for folkemusikk og folkedans (Rff-sentret)

(2. gongs utlysing)

Leiaren for Rff-sentret går no av med pensjon og vi søker difor etter ny direktør.

Direktøren har ansvar for å leie både den faglege, administrative og kulturpolitiske verksemda ved Rff-sentret.

Stillinga krev høgre utdanning, helst på førstestillingsnivå. Relevant erfaring og sterke leiareigenskapar kan erstatte manglande formell kompetanse.

Rff-sentret kan tilby ein unik posisjon i norsk kulturliv som omfattar:

- ei leiande rolle i utviklinga av folkedans og folkemusikk
- å vere leiar for eit sterkt fagmiljø
- eit nært og formalisert samarbeid med NTNU om utdanning og forskning
- internasjonalt fagleg samarbeid
- løn etter avtale (Statens regulativ)
- pensjonsordning

Søknadsfrist: 15. februar

Sjå annonsering på jobbnorge.no og rff-sentret.no for fleire opplysningar.

Draumen om havet

stimulerende, og det har vært et høyst uaktuelt alternativ blant godt voksne vitenskapelige ansatte som vurderte å ta doktorgrad. De velger heller å 'ta snarveien' og oppnå førstelektorkompetanse. Men av hensyn til satsing på fremtidig forskerrekuttering og styrking av doktorgradsprogrammene kan denne karriereveien komme til å representere et 'blindspor'.

Det er positivt at mange utenlandske studenter ønsker å ta doktorgrad ved norske lærersteder, og at det vil øke konkurransen om de beste kandidatene. Hvis disse studentene også blir i Norge etter endt doktorgrad og tar seg jobb her, har vi ingen grunn til bekymring, for samfunnet tappes ikke for kompetanse og høyt kvalifisert arbeidskraft. Men en doktorgrad er ikke noen endestasjon, dog snarere et springbrett til ny og videre akademisk karriere i et annet land for noen av disse utenlandske studentene. Lønnsnivået i Norge kan bidra til at de blir, og de vil da bidra til å dekke behovene for doktorgradskompetanse i akademien og samfunnet for øvrig i årene fremover. På den annen side må også antallet stipendiatstillinger øke hvis man skal kunne reproducere den kompetansen som forsvinner når mange med professorkompetanse og doktorgrad om få år går av med pensjon og slutter ved høyskoler og universiteter. Så det er avgjørt også en bekymring i nær fremtid når det gjelder reproduksjon i akademien. Når også bevilgningene til forskning og utdanning i statsbudsjettet ikke økes nevneverdig, utgjør det en bekymring for den fremtidige forskerrekutteringen og utviklingen innen doktorgrads-utdanningene.

ODDVAR HOLLUP
professor, Høgskolen
i Telemark

Eg såg med ein gong at dette ikkje var noko vanleg paradys, der eg stod i ein nybygd barnehage i bydelen La Matanza i Buenos Aires. Paradiset var ruta opp som andre paradys, men i startruta stod det med store raude bokstavar L UCHA, som betyr kamp eller strid. I ruta øvst på paradiset stod det DIGNIDAD, eller menneskeverd. Dei barna som brukte paradiset, skulle hoppe frå kamp til menneskeverd, om og om igjen. Her var det lagt opp til at barna parallelt med lek skulle lære at menneskeverd er noko ein må kjempe for, ustandeleg. Inne i sjølve bygget var det mykje som likna norske barnehagar, blant anna bilde av alle barna med namn. I tillegg var det plakatar med «store» ord, omsorg, medkjensle, solidaritet, likeverd, rettferd og menneskeverd. Slike verdiar kjenner vi frå norske barnehagar og skular, men det er sjeldan vi viser dei fram med så store bokstavar. Men så er ikkje dette ein vanleg barnehage, men eit utviklingsprosjekt i regi av grasrotorganisasjonen La Juanita, som har som mål å byggje opp ei heilt ny utdanning frå grunnen av, der barnehagen skal vere grunnlaget.

Mange barnehagar og offentlege skular i Argentina er ikkje gode nok, og ein del foreldre sender ikkje barna i barnehage eller på skule. Dette vil La Juanita gjere noko med. Dei begynner med dei minste barna for slik å få eit tidleg samarbeid med foreldra, blant anna gjennom å ta tak i draumane deira for framtida. Blant foreldra i barnehagen var det mange som gjerne ville sjå havet. Dermed begynte styret, dei tilsette og foreldra i barnehagen å planlegge ein tur til havet, til Mar del Plata, den tidlegare feriestaden til overklassen. Ein tur til Mar del Plata var nærmast uopnåeleg – ein draum. Det var langt borte og dyrt. Men dei starta arbeidet.

Som del av det internasjonale arbeidet ved Høgskolen i Vestfold besøkte kollegaer og eg La Juanita, der vi fekk omvising og ein samtale med leiinga og dei tilsette. Ved sida av meg sat ein stillfaren mann. Det viste seg etter kvart at han var Toty Flores, ein av hovudmennene bak kollektivet, tidlegare metallarbeidar og parlamentsmedlem og kanskje framtidig presidentkandidat i Argentina, blant anna kjend for slagordet *Cuando con otros somos*

nosotros (Gjennom andre blir vi oss sjølve). På spørsmål om korleis La Juanita hadde kome i stand, svarte han at dei ville byggje opp eit samfunn der barna skulle få den utdanninga dei vaksne hadde fått for lite av, eit samfunn som var fritt for den korrupsjonen ein elles såg. Derfor hadde dei bygd barnehage, helsestasjon, skule, bibliotek, bakeri, dataverkstad, silketrykkeri og systove, der folk kunne få arbeid og løn i staden for å få sosialhjelp. Dei hadde også fått etablert ein bank slik at arbeidarane kunne få låna si inn på konto og dermed unngå å bli ein del av den svarte økonomien. Alt dette hadde dei fått til i ein forstad der det var stor arbeidsløys, dårlege hus og

ikkje noko godt utvikla kloakksystem. Det høyrer med til historia at Toty Flores, bestefar til fire og mykje brukt debattant på tv, sjølv budde i bydelen og ville halde fram med det.

Alle burde kunne få reise til Mar del Plata, hadde Evita, Eva Perón, sagt ein gong, og slik rørt ved draumane til dei fat-

tige. Barnehagen greidde å realisere denne draumen, slik at både barn og foreldre fekk sjå havet. Det er eit godt døme på kva ein kan få til med draumar som drivkrefter. Truleg vil La Juanita også kunne realisere andre draumar om ei betre framtid for barn og unge.

NORUNN ASKELAND
professor ved
Høgskolen i Vestfold

«Ein tur til Mar del Plata var nærmast uopnåeleg»

Gjesteskribentene skriver sant og subjektivt om akademien. De faste gjestene er Bjørn Sverre Hol Haugen, **Norunn Askeland**, Gunnar Sivertsen og Ragnhild Hutchison.

STILLING LEDIG

3 ledige professorat i nordområdestudium ved Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærarutdanning ved Universitetet i Tromsø:

- Barents Chair in Politics
- Barents Chair in Russian Studies
- Barents Chair in Indigenous Languages

Nordområdeforskning er høgt prioritert på heile Universitetet i Tromsø. Dei tre stillingane er ledd i satsinga på nordområdestudium ved HSL-fakultetet, og innehavarane av stillingane skal i tillegg til å styrke eige fagfelt vere ressurspersonar ved fakultetet som bidrar til auka nordområdeforskning av høg internasjonal kvalitet ved Universitetet i Tromsø.

Barentsstolen i politikk skal drive forskning på nordområdepolitikk i brei forstand, anten dette gjeld definert nordområdepolitikk eller politiske prosessar på viktige område for utviklinga i nord. Stillinga er knytt til Institutt for sosiologi, statsvitenskap og samfunnsplanlegging.

Barentsstolen i russlandsstudium skal drive forskning på russisk og norsk-russisk historie og relasjonar og vitenskap- og kulturhistorie med vekt på nordområda. Stillinga er knytt til Institutt for historie og religionsvitenskap og prosjektet "Det asymmetriske naboskap".

Barentsstolen i urfolksspråk skal drive forskning på og styrke arbeidet med urfolksspråk og samisk, men også inngå samarbeid med andre miljø om forskning på urfolksspråk og forsøk på revitalisering av slike språk. Stillinga er knytt til Institutt for språkvitenskap.

Professorløna er etter statens regulativ, kode 1013.

Universitetet i Tromsø ønskjer å rekruttere kvinner til forskning. Dersom to eller fleire søkjarar blir funne tilnærma likeverdig kvalifiserte, vil universitetet stille kvinner framfor menn.

Søknadsfrist: 15. februar 2013

For nærare opplysningar om stillingane og HSL-fakultetets nordområdesatsing, kontakt dekan Petter Nafstad, petter.nafstad@uit.no, eller prodekan Hans-Kristian Hernes, hans-kristian.hernes@uit.no.

For fullstendige utlysingstekstar, sjå www.jobbnorge.no.

**UNIVERSITETET
I TROMSØ UiT**
9037 Tromsø
Tlf: 77 64 40 00
uit.no

UNIVERSITETET I BERGEN (UiB) er eit internasjonalt anerkjent forskingsuniversitet med over 14 000 studentar og vel 3500 tilsette ved seks fakultet. Vi held til midt i hjartet av Bergen og har røter tilbake til grunnlegginga av Bergens Museum i 1825. Det viktigaste bidraget vårt til samfunnet er framifrå grunnforskning og utdanning med ei stor fagleg breidd.

UNIVERSITETET I BERGEN

Senterleiar

Senter for kvinne- og kjønnsforskning

Det er frå 1. august 2013 ledig ei åremålsstilling som fagleg leiar.

Åremålsperioden er fire år, med høve til forlenging. Ved utløpet av kvar åremålsperiode skal stillinga kunngjerast offentleg. Ingen kan tilsetjast i meir enn tre åremålsperiodar.

Senterleiar har det faglege og administrative ansvaret for senteret, leiar stabsmøta og rapporterer til dekanen ved Det humanistiske fakultet.

Søknadsfrist: 03.02.2013

Fullstendig utlysingstekst på:

www.uib.no/stilling

jobbnorge.no

Se også
stillingsannonsene på nett:

www.forskerforum.no

I

FOR MANGE SMÅ, REGIONALE FORSKNINGSINSTITUTTER

En fersk evaluering anbefaler at flere av de regionale forskningsinstituttene fusjonerer med høyskoler eller andre forskningsinstitusjoner bl.a. for å styrke den faglige kvaliteten.

Evalueringen er gjennomført av et utvalg nedsatt av Norges forskningsråd. Den omfatter de tolv regionale forskningsinstituttene Agderforskning, IRIS Samfunns- og næringsutvikling, Møreforskning, Nordlandsforskning, Norut Alta, Norut Tromsø Samfunn, Telemarkforskning, Telemarkforskning Notodden, Trøndelag Forskning og utvikling, Vestlandsforskning, Østfoldforskning, Østlandsforskning.

II

UNIO FÅR Plass I HOLDEN III-UTVALGET

Statsminister Jens Stoltenberg varslet i sin tale på Unio-konferansen i desember et høyere tempo i digitalisering og forenkling av offentlig sektor. Det var ikke den eneste nyheten han kom med. Han varslet også at Unio skal inn i Holden III-utvalget.

Holden III skal se på om lønnsdannelsen i Norge kan fornyes og utvikles. På Unio-konferansen gjorde statsministeren det klart at Unio skal være representert med sjeføkonom Erik Orskaug.

III

ETUCE-KONFERANSE I BUDAPEST

ETUCE-konferansen i Budapest 26.–27. november 2012 hadde som overordnet tema «Promoting Public Sector Education in an Age of Austerity» – hvordan sikre offentlig utdanning i ei tid med finanskriser. European Trade Union Committee for Education (ETUCE) representerer 12,2 millioner medlemmer i 135 lærerorganisasjoner i 46 land.

Konferansens hovedtema var finanskrisas innvirkning på utdanningssystemene på alle nivåer. Det ble vedtatt en egen uttalelse om høyere utdanning og forskning: «Fighting the Crisis an Essential Contribution of Higher Education and Research».

Fra Norge deltok representanter fra Forskerforbundet, Utdanningsforbundet og Skolenes Landsforbund på ETUCE-konferansen, som samlet over 300 deltakere fra hele Europa.

KURS OG SEMINARER

Forskerforbundet arrangerer følgende kurs og seminarer for tillitsvalgte i januar og februar 2013:

- 28.–29.01.13: Sektorseminar for tillitsvalgte ved høyskolene
 - 06.–08.02.13: Grunnopplæring trinn I for nye tillitsvalgte (alle sektorer)
 - 12.–13.02.13: Hjernekraftverk – workshop for tillitsvalgte
 - 27.02.13: Sektorseminar for tillitsvalgte ved forskningsinstituttene
- Med forbehold om endringer. Program og påmeldingsinformasjon blir lagt ut på www.forskerforbundet.no/kurs.

FORSKERNES FRITID – VÅR FREMTID

Fredag 13. desember overrakte Forskerforbundet ei knust lyspære i en glassmonter til kunnskapsminister Kristin Halvorsen. Gjennom hele høsten har 1.735 norske forskere i det stille bidratt med mer enn 108.000 gratistimer i kampanjen Fritidsforskning.

Symbolet på fritidsforskningen er ei knust lyspære i en glassmonter. Overrekkelsen ble foretatt av Forskerforbundets leder Bjarne Hodne. Han knyttet noen ord til overrekkelsen og til den historiske analogien bak luciafeiringen. Overrekkelsen ble ledsaget av Forskerforbundets hovedstyre iført hvite labfrakker og med spinkle lys. En luciafeiring på sparebluss.

IV

FORESLÅR PROSJEKTSTØTTE FOR UNGE FORSKERTALENTER

I sitt budsjettokumentet «Store satsinger 2014», lanserer Forskningsrådet satsingen Unge forskertalenter, med en foreslått budsjettamme på 50 millioner kroner til dette formålet.

Norge går glipp av de beste idéene, og utdanningsinstitusjonene sakker akterut når de største talentene velger bort en forskerkarriere. Dette skyldes den vanskelige overgangssperioden mellom stipendiatstilling og fast ansettelse i forskningssektoren, skriver Forskningsrådet om satsingen Unge forskertalenter.

Forskerforbundet håper regjeringen følger opp satsingen i statsbudsjettet for 2014.

V

GJØR SOM DRILLO OG FOLKESTAD!

Under forberedelsene til fotball-VM i Qatar er det fare for at hundrevis av arbeidere kan miste livet. Landslagssjef Egil Drillo Olsen og Unio-leder Anders Folkestad står sammen for bedre rettigheter for migrantarbeiderne i landet.

– Verdenssamfunnet har en gylden mulighet til å få bukt med det moderne slaveriet i Qatar nå. Jeg håper mange Unio-medlemmer skriver under på kampanjen, sier Folkestad. Til NRK Dagsrevyen sa Drillo at han syntes det var helt forferdelig at fotball-VM skulle bli bygd opp under slike forhold.

– Jeg vil bli overasket om FIFA ikke tar tak og gjør noe med dette. Det er så opplagt uanstendig det som skjer. Det kan ikke fortsette slik.

VI

KONTINGENTSATSER 2013

Kontingenten til Forskerforbundet blir økt med et øremerket beløp til gjenoppbygging av streikefondet etter streiken i stat og kommune i 2012. Dette er satsene for 2013:

- Ordinær kontingent: 399,- per mnd., herav 34,- til streikefondet.
- Redusert kontingent: 217,- per mnd., herav 17,- til streikefondet.
- Stipendiat: 217,- per mnd., herav 17,- til streikefondet.
- Obligatorisk livs-, uføre-, ulykkes- og kritisk sykdomsforsikring med reservasjonsrett: 134,- per mnd.

Fullstendig oversikt over kontingentsatsene finner du på www.forskerforbundet.no.

VII

MEDLEMSRABATT HOS ADVOKAT

Forskerforbundet har samarbeidsavtaler med advokatfirmaene Foss Brynildsen DA i Oslo og Codex Advokat Tromsø AS om rabatt på advokattjenester for våre medlemmer. Avtalene gjelder saksområder som ikke dekkes av Forskerforbundets retningslinjer for juridisk bistand. Avtalene gir medlemmer av Forskerforbundet inntil 1/2 time fri konsultasjon, og ca. 30% rabatt på ordinær timepris for ytterligere juridisk bistand. Les mer her: www.forskerforbundet.no/advokat.

VIII

STIPENDIAT? KJENN DINE RETTIGHETER!

Forskerforbundet har oppdatert introduksjonsheftet om lønns- og arbeidsvilkår for stipendiater, og det kommer i ny utgave i januar 2013. Heftet inneholder mye nyttig informasjon for deg som er ansatt i stipendiatstilling. Du kan laste ned heftet som en pdf-fil, eller bestille det fra sekretariatet: post@forskerforbundet.no.

IX

PHD CANDIDATE? KNOW YOUR RIGHTS!

Forskerforbundet (The Norwegian Association of Researchers, NAR) has issued a Handbook for PhD Candidates, with useful information about working conditions and salary levels for PhD candidates employed in Norway. A new edition of the handbook has been issued in 2013. You can download the handbook from our web site, or order free copies from post@forskerforbundet.no.

X

NY JOBB? BRUK MIN SIDE

Husk å melde fra til Forskerforbundet sentralt dersom du har skiftet arbeidssted, endret stillingsprosent eller gått av med pensjon. For å ha et oppdatert medlemsregister er vi avhengige av å få melding fra medlemmene om endringer i arbeidsforhold. Logg deg inn på Min side for å registrere endringer: www.forskerforbundet.no/minside.

XI

FØLG FORSKERFORBUNDET PÅ FACEBOOK

Nå kan du få nyheter fra Forskerforbundet på Facebook. Bli tilhenger av Forskerforbundets Facebookside www.facebook.com/forskerforbundet – og tips gjerne andre som du tror kan ha interesse av å følge siden.

Forskningsutvalg?

I fjor høst ble en rekke sentrale samfunnsoppgaver i landet vårt underlagt kritiske høringer og rapporter. Mangelfull eller endog manglende ledelse synes å være en gjennomgående, skremmende hovedkonklusjon. Også om norsk forskningspolitikk foreligger det nå et par offentlige dokumenter som, trist nok, synes å peke i samme retning.

Av Petter Aaslestad,
leder i
Forskerforbundet

Det går som en rød tråd gjennom den internasjonale evalueringen av Forskningsrådet, som forelå tidligere i høst, en uttrykt undring over at Norge tilsynelatende mangler et overordnet forskningspolitisk råd, innad i regjeringen. (Man har et forskningsutvalg, men det fungerer tydeligvis ikke etter intensjonen.)

Evalueringsrapporten konstaterer at Forskningsrådet i økende grad utarbeider tverrfaglige programmer. Men dette er vanskelig å få i hop: «Siden departementene selv bestemmer hvor mye budsjett de skal bruke på de prioriterte områdene, må Forskningsrådet implementere nasjonale prioriteringer gjennom 16 parallelle forhandlinger.» Man tar seg i å beundre det stakkars rådet som skal parallellforhandle med 16 sektordepartementer, som alle må overbevises om nødvendigheten av å følge overordnede prioriteringer. Kanskje departementene også skulle koste på seg en SAK-prosess (Samarbeid, Arbeidsdeling, Konsentrasjon), på forskningsfeltet? Men det finnes også andre løsninger, som jeg straks kommer tilbake til.

«Riksrevisjonens undersøkelse av Kunnskapsdepartementets koordinering av forskningspolitikken» (fra november 2012) gjør nærmest identiske hovedfunn. Ikke forbausende kommer man frem til at det er svakheter ved Kunnskapsdepartementets koordinering av de tverrdepartementale strategiske prosessene på forskningsområdet. Dominoeffekten

trer i kraft: Det oppstår også svakheter i koordineringen av styringssignalene overfor Forskningsrådet.

Statsråd Halvorsen, i et tilsvaret til Riksrevisjonen, har for øvrig sagt seg enig i at forskning i økende grad er sektorovergripende og at dette forsterker behovet for koordinering av forskningspolitikken.

Vi som jobber i sektoren, får ofte nok høre at vi må «tørre å prioritere våre forskningsoppgaver». Det er betimelig nå å snu kritikken. Våre forskningsoppgaver blir adskillig lettere å løse hvis vårt oppdrag springer ut av en godt koordinert forskningspolitikk.

Det overordnede rådet fra forskningsrådsevalueringen er klart: «som et minimum anbefaler vi at regjeringen utreder konstitusjonelt akseptable måter å styrke den forskningspolitiske koordineringen på nivået over departementene». Vi som de facto utfører forskningen, må inviteres med av regjeringen i denne prosessen.

Visjon som krever ressurser

Kunnskapsdepartementet lanserte i 2011 følgende visjon for norsk ingeniørutdanning i forbindelse med innføring av ny rammeplan for ingeniørutdanning: «Ingeniøren – Samfunnsengasjert, kreativ og handlekraftig, med evne til aktivt å bidra i fremtidens utfordringer.» Dette er en offensiv

og flott visjon, men som nok vil kreve både tid og ressurser for å få realisert. Når det gjelder ressursituasjonen, har det skjedd to ting som i utgangspunktet kan fremheves som positivt, men som vil kreve en videre oppfølging:

Bevilgning av penger til nasjonale fagmøter

Nasjonalt råd for teknologisk utdanning (NRT) har de to siste årene på vegne av Kunnskapsdepartementet bevilget penger til fagmøter innenfor de ulike ingeniørområdene, der fagfolk har kunnet komme sammen for å diskutere erfaringer og felles utfordringer når det gjelder det viktige arbeidet med å forme fremtidens ingeniørutdanning. De

nasjonale fagmøtene har vært viktige for å stimulere til samarbeid og nytenkning, og det er å håpe at sentrale myndigheter vil avsette midler til dette også i årene fremover, slik som det faktisk var vanlig på 1990-tallet. Hvis ikke må nå institusjonene selv ta ansvar for dette viktige tiltaket gjennom egne prioriteringer, slik at slike nasjonale møteplasser for fagfolk kan opprettholdes.

Bevilgning av penger til vitenskapelig utstyr

I statsbudsjettet for 2013 foreslår regjeringen å bevilge 27 millioner kroner til vitenskapelig utstyr for å styrke ingeniør- og teknologiutdanningene ved universiteter og høyskoler. Satsingen er en oppfølging av Regjeringens prioritering av studieplasser og forskning i disse fagene, heter det. Det er svært positivt at det endelig kommer målrettede bevilgninger som kan brukes til å styrke praksisopplæringen innenfor teknologiske fag. Dette har imidlertid vært etterspurt lenge, og burde ha kommet langt tidligere med tanke på det som står i rapportene fra NOKUT sin evaluering av norsk ingeniørutdanning fra 2008: «For å oppøve evnen til å kombinere teoretiske og teknologiske kunnskaper med praktiske ferdigheter kreves det god tilgang til funksjonelle laboratorier og verksteder på høyskolen/universitetet. Institusjonene har i dag store mangler på utstyrsfronten. Dette skyldes problemer både med oppdatering og daglig drift av utstyret.» En slik bevilgning på 27 millioner kroner er en god start, men imidlertid langt fra tilstrekkelig i forhold til det etterslepet som institusjonene i dag har på utstyrsfronten. For de minste institusjonene representerer en slik bevilgning tross alt ikke mer enn 500 000 kroner. Det er derfor skuffende at signalene så langt fra regjeringen sin side er at dette er å se på som en engangsbevilgning.

Av Ove Kvammen,
medlem i Forskerforbundet
hovedstyret

DET ER TYPISK
NORSK Å VÆRE
VERDENSMESTER.

MEN INNEN FORSKNING
BLIR VI OFTE SATT SJAKK MATT.

MEG HJERNEKRAFT SKAL FREMTIDEN SKAPES

Hjernekraftverk er en kampanje fra Forskerforbundet. www.hjernekraftverk.no

HJERNE
KRAFT
VERK

AKTUELLE PRESSEKLIPP:

Antall med doktorgrad fordoblet siden 2000

Det hører også med til historien at hele utdanningsløpet ved universiteter og høyskoler har blitt endret i løpet av de siste ti årene, slik at vi nå har Bachelor, Master og doktorgrader som er et mer strømlinjeformet utdanningsløp. De gamle doktorgradene tok gjerne lenger tid og innebar mer undervisningsplikt, mens det nå er et sterkere fokus på at stipendiatene skal bli raskere ferdig. Snitttid for en doktorgrad i dag er 5,5 år og 75 prosent av de kandidatene som mottar stipend fullfører graden i løpet av 10 år.

– Det er økt oppmerksomhet på at kandidatene faktisk skal gjennomføre doktorgraden, opplyser Jon W. Iddeng, som er rådgiver i fagforeningen Forskerforbundet.

Ukeavisen Ledelse 7. desember 2012

Ein fjerdedel har ikkje fast jobb

24,4 prosent av dei vitskapleg tilsette ved UiB har ikkje fast jobb. Dette gjer universitetet til nest verst i klassen.

Ifølgje Statistisk sentralbyrå er talet på mellombels tilsette i Noreg generelt mellom åtte og ni prosent. For universitets- og høgskulesektoren er talet 18,9 prosent, og det er aller høgast for universiteta.

Dei ferske tala er frå Database for statistikk om høgare utdanning, og viser ein svak nedgang i talet på mellombels vitskapleg tilsette. Men for UiB har talet tvert imot gått opp. Og nedgangen er uansett ikkje stor nok, meiner Bjarne Hodne som leiar Forskerforbundet.

På Høyden (UiB) 7. desember 2012

Forskning tema i valgkampen

Valgkampen har begynt, og høyere utdanning og forskning har blitt et sentralt tema. Landets to største partier på meningsmålingene har begge valgt å profilere seg sterkt i kunnskapspolitikken overfor velgerne.

I tiden fremover skal partiene vedta programmene de går til valg på i 2013. Partiprogrammene vil nok denne gangen ha mange og gode formuleringer om forskning og utdanning. Valgkampen vil være viktig – ikke bare gjennom formidling av standpunkter, men også for at velgerne skal få tillit til at disse løftene blir fulgt opp og realisert.

Bjarne Hodne, leserinnlegg i Moss avis 3. desember 2012

Forstår frustrasjonen

Både hovedtillitsvalgt for Forskerforbundet ved NTNU, Svein Olav Antonsen, og nyvalgt leder i Dion, Julien S. Bourrelle har fått henvendelser fra stipendiatere. Doktorkandidatene reagerer på at helt ferske stipendiatere tjener mer enn kolleger som er i andre og tredje år av doktorgradsløpet. Lønnsmodellen skaper noen rare skjevheter, men Forskerforbundet minner om at den tross alt har bidratt til et stort lønnsløft for stipendiatene som gruppe.

Svein Olav Antonsen mener det er å trekke det langt når enkelte hevder, som i UA torsdag, at det som skjer i praksis er det samme som å bli straffet for ansiennitet.

– Nei, jeg kjøper ikke den, sier Antonsen, som sier at alternativet ville være å gi lik lønn til alle stipendiatere uansett hvor de befinner seg i løpet. Men også det har en stor hake ved seg.

Universitetsavisa NTNU 29. november 2012

FAKTA OM FORSKERFORBUNDET

FORSKER FORBUNDET

Forskerforbundet er landets største og ledende fag- og interesseorganisasjon for ansatte i forskning, høyere utdanning og kunnskapsformidling.

Forskerforbundet har over 18 000 medlemmer og er tilsluttet Unio – hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede.

- Forskerforbundet arbeider for å styrke norsk forskning og høyere utdanning, til beste for samfunnet og for deg som medlem.
- Forskerforbundet forhandler lønn for deg, både lokalt på arbeidssstedet og sentralt.
- Du får bistand i spørsmål om dine lønns- og arbeidsvilkår.
- Forskerforbundet arrangerer kurs, konferanser og seminarer for medlemmer og tillitsvalgte.

FORSKERFORBUNDETS HOVEDSTYRE 2013–2015

Petter Aaslestad, NTNU (leder)

Liv Berit Augestad, NTNU

Stig Ove Hjelmvoll, Universitetssykehuset i Nord-Norge

Jan Hongslo, Folkehelseinstituttet

Toril Ivarsøy, Universitetet i Bergen

Ove Kvammen, Høgskolen i Bergen

Annelise Brox Larsen, Universitetet i Tromsø

Tom Roar Eikebrokk, Universitetet i Agder (1. vara)

Åge Hultgren, Universitetet i Stavanger (2. vara)

Ågot Aakra, Universitetet for miljø- og biovitenskap (3. vara)

SEKRETARIATET:

Generalsekretær Sigrid Lem

Arkivleder Kristine K. Brox

Kommunikasjonsleder Arvid Ellingsen

Informasjonsleder Unn Rognmo

Spesialrådgiver Birgitte Olafsen

Avdelingssjef Bjørn T. Berg

Rådgiver Jon W. Iddeng

Forhandlingssjef Frank O. Anthun

Seksjonsleder Eirik Rikardsen

Rådgiver Kjetil Mørk

Rådgiver Tanya Nymo

Seksjonsleder/advokat Ann Turid Opstad

Advokat Stine Nordgren Johannessen

Advokat Haakon Utne Kierulf

Advokat Mariann Helen Olsen

Advokatfullmektig Hildur N. Nilssen

Organisasjonssjef Joar Flynn Jensen

Seksjonsleder Elisabeth Tindeland

Organisasjonskonsulent Natasa Duric

Organisasjonskonsulent Renate Storli (vikar)

Førstesekretær Gerd Sandvik

Seksjonsleder/kontorsjef Aina Nilsen

Økonomikonsulent Siri Johannessen

Regnskapskonsulent Bjørn Jensen

Regnskapssekretær Karin Haug (vikar)

Regnskapssekretær Adnan Selimotic (vikar)

Organisasjonssekretær Turid Cordtsen

Førstesekretær Linda Pettersson (permisjon)

Førstesekretær Elisabeth Johansen (vikar)

Førstesekretær Inger Marie Højfeldt

Sekretær Hans Askildsen

Sekretær Seija Hjelteig

Sekretær Tore Sandnes

Sekretær Ane Rinnaas (vikar)

Følg oss på twitter!
twitter.com/Forsker

twitter

Følg oss på facebook!
facebook.com/forskerforbundet

facebook

Forskerforum

Nyheter

Reportasje

Kritikk og debatt

Arkiv

Les Forskerforum på nettet

- daglige oppdateringer fra forskning og høyere utdanning
- stillingsannonser
- pdf av papirutgaven
- pdf-en kan også leses på nettbrett

Velkommen til www.forskerforum.no

Troms og Finnmark får felles universitet

Universitetet i Tromsø og Høgskolen i Finnmark slår seg sammen til én institusjon. - Dette er historisk, sier universitetsrektor. [Les mer »](#)

Tre professorer fikk 180 000 hver

Da 1068 ansatte delte på 32 millioner i lokale lønnsmidler, kom noen få mannlige professorer bedre ut enn andre. [Les mer »](#)

Anniken Huitfeldt: - God balanse

Arbeidsministeren vil ikke stramme inn regelverket for midlertidige tilsetninger i staten. [Les mer »](#)

Notiser

Riksrevisjonen refser KD
[Les mer »](#)

NTNU på YouTube
[Les mer »](#)

Kina rykker inn
Investerer i afrikanske
universiteter [Les mer »](#)

Kritiserer
Sciences Po
For manglende
styring. [Les mer »](#)

Vil utdanne
flyktninger
I verdens største
flyktningleir [Les mer »](#)

Last ned PDF av bladet

